

KÜRD
xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır.
Heydər Əliyev

DİPLOMAT

Nº 45 (509) 01-07 dekabr, Çileya pêş, sal. il 2022
 Ji meha şûbatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û sîyasî

Qiyməti: 40 qəpik
 Hêjaye:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
 Qurtarmış İslami çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
 Yüz illər sindirmiş göy məscidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
 Kürdün dərgahına daim baş əyər.

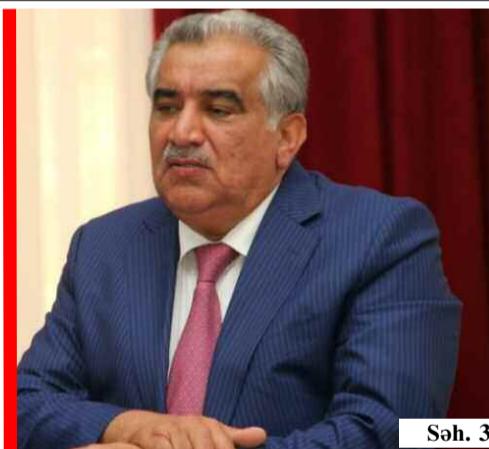
Sobahaddin Eloğlu

Prezident İlham Əliyevin Albaniyanın Baş naziri Edi Rama ilə təkbətək görüşü olub

Peyama Serok Barzanî ji bo Konferansa Cihanî ya Partiyan Demokrat

Nêçîrvan Barzanî û Balyoza Swêd Jessica Svardstrom civiyan

Mesrûr Barzanî: Li dîrokê binêrin çandini li vê herêmê derketiye holê, lê...

Sumqayıt Dövlət Dram Teatrında "O olmasın, bu olsun"

Dizayi: KDP ile YNK arasında arabuluculuğa gerek yok!

Daşkəsənin icra başçısı Əhəd Abiyev Şahvələdi kəndində vətəndaşların qəbulunu keçirib

Prezident İlham Əliyev Rusiya Federasiyasının Dağıstan Respublikasının rəhbərini qəbul edib

Zengəzurun Hacisamlı camaati

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ"

Azərbaycanlıların deportasiyası və 1988-ci il faciəsi

XX əsrde erməni rəsmi dairələrinin kürdlərə qarşı həyata keçirdiyi deportasiya, repressiya və terror aktları haqqında

Yekem car xwepêşanderekî di xwepêşandanêñ Jîna Emînî de hate darvekirin

Dibe ku Trana Xumeynî bi dawî bibe

Rojavayê Kurdistanê di navbera dagîrkerî û êrîşen Tirkîye de

Hewramî: Armanca me ji rûpela nû ew e ku em bi hev re rewşa Herêma Kurdistanê diyar bikin

В США выступают против проведения Турцией операций на северо-западе Сирии

Prezident İlham Əliyevin Albaniyanın Baş naziri Edi Rama ilə təkbətək görüşü olub

Dekabrin 8-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Albaniya Respublikasının Baş naziri Edi Rama ilə təkbətək görüşü olub.

Əvvəlcə rəsmi foto çəkdirildi.

Qonağı salamlayan Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dedi:

- Xoş gəlmisiniz. Sizi bir daha görməyimərəm çox şadam. Əvvəla, Albaniyaya səfərim zamanı mənə göstərdiyiniz qonaqpərvərliyə görə Sizə təşəkkür edirəm. Razılığa gəldiyim kimi, biz fəal dialoqu davam etdirəcəyik. Sizin səfəriniz artıq razılışdırılmış məsələlərin gedışatını izləmək xarakteri daşıyır. Hər iki tərəfdən bütün tapşırıqlar verilib. Heyətlərimiz fəal şəkildə işləyirler. Mənim rəsmi səfərimin nəticələri olduqca müsbətdir. Bizim əlaqələrimiz güclənir ve yeni imkanlar yaranır. Size

məlumat verdiyim kimi, biz Tiranada səfirlilik açıraq və bu da əməkdaşlığımızın vacib bir əlamətidir. Praktiki nöqtəyinə nəzərdən bu, bize ölkənizdə gedən proseslərlə daha yaxından tanış olmaq imkanı verəcək. Eyni zamanda, bu, bize ikitərəfli gündəliyimizdə daha da səmərəli olmağa imkan yaradacaq. Bir daha xoş gəlmisiniz.

Albaniyanın Baş naziri Edi Rama dedi:

- Təşəkkür edirəm cənab Prezident. Bu, mənim üçün şərəkdir. Mən də təşəkkürüm ifadə etmək istəyirəm. İcazə verin deym ki, məsələlərin gedışatı ilə bağlı təəssüratım heyətəmizdir. İndi ölkəmizdə Azərbaycan səfirliliyinin açılması çox vacib bir məsələdir. Qalan digər məsələlərə gəldikdə isə Siz dediyiniz kimi, biz işi davam etdirməliyik. Təşəkkür

edirəm. Sonra Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Albaniyanın Baş naziri Edi Rama ilə işçi səhər yeməyi əsnasında geniş tərkibdə

görüşü olub.

Daha sonra dövlətimizin başçısı Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın

çəkdiyi rəsm əsərini və Leyla Əliyevanın əsərlərinin kataloqunu qonağa hədiyyə etdi. Sonda xatire şəkli çəkdirildi.

Prezident İlham Əliyev Rusiya Federasiyasının Dağıstan Respublikasının rəhbərini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrin 6-də Rusiya Federasiyasının Dağıstan Respublikasının rəhbəri Sergey Məlikovu qəbul edib.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan Respublikasının Rusiya Federasiyasının ayrı-ayrı region-

ları, o cümlədən Dağıstan Respublikası ilə uğurlu əməkdaşlıq həyata keçirdiyini bildirdi və bunun Azərbaycan-Rusiya ikitərəfli münasibətlərinin inkişafına töhfə verdiyini dedi. Dövlətimizin başçısı, eyni zamanda, bildirdi ki, Azərbaycan-Rusiya

əlaqələri 2022-ci ildə də uğurla inkişaf edib. Prezident İlham Əliyev bu baxımdan qarşılıqlı səfərlərin və səmərəli görüşlərin əhəmiyyətini vurğuladı, eyni zamanda, bu yaxınlarda keçirilən növbəti Azərbaycan-Rusiya regionlararası Forumunun

önəmini qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı əsrlər boyu xalqlarımız arasında tarixi əlaqələrin mövcud olduğunu vurğulayaraq müasir dövrde də bu münasibətlərin möhkəm-ləndiriləcəkini məmənunluqla diqqətə çatdırıldı. Bu baxımdan Prezident İlham Əliyev Sergey Məlikovun ölkəmizə səfərinin Azərbaycanla Dağıstan arasında konkret istiqamətlər üzrə əməkdaşlığın genişləndirilməsi işinə töhfə verəcəyinə əminliyini bildirdi.

Xalqlarımızın qardaşlıq əlaqələrinin mövcud olduğunu bildiren Sergey Məlikov digər xalqların nümayəndələri ilə yanaşı, azərbaycanlıların da Dağıstanda vahid ailə kimi yaşadıqlarını məmənunluqla qeyd etdi. O, ölkəmizə səfəri zamanı keçiriləcək görüşlərin əməkdaşlığın daha da genişlənməsi işinə töhfə verəcəyinə əminliyini bildirdi.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycan Prezidentinin Sərəncamına əsasən, Azərbaycan Respub-

likası ilə Rusiya Federasiyası, o cümlədən Azərbaycan və Dağıstan xalqları arasında dostluq əlaqələrinin inkişafında səmərəli fəaliyyətinə görə Dağıstan Respublikasının rəhbərinin müşaviri Maqomed Səidovi Qurbanova təltif olunduğu "Şöhrət" ordenini təqdim etdi.

Sonra xatire şəkilləri çəkdirildi. Daha sonra Azərbaycan Prezidentinə görkəmli dövlət xadimi və ictimai xadim Əziz Əliyevin vaxtıla iş otağında olan heykəltəraşlıq əsəri təqdim edildi.

Qeyd edək ki, Əziz Əliyev 1942-1948-ci illərdə Dağıstana rəhbərliyi dövründə digər Qafqaz xalqları kimi, Dağıstan xalqına qarşı da nəzərdə tutulmuş sürgünün qarşısını almışdı. Buna görə Dağıstan ağısaqqalları adından ona tərkində uşaq olan atlinin eks olunduğu heykəltəraşlıq əsəri hədiyyə edilib. Bu əsər bundan sonra Prezident İlham Əliyevin iş otağında olacaq.

Prezident İlham Əliyev Türkiyənin milli müdafiə nazirinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev dekabrin 5-də Türkiyə Respublikasının milli müdafiə naziri Hulusi Akarın başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

Nümayəndə heyətinə Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərar-gah rəisi, Quru Qoşunları komandanı, Hərbi Dəniz Qüvvələri komandanı və Hərbi Hava Qüvvələri komandanı daxildir. Hulusi Akar Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırıldı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnədarlılığını bildirdi, onun da

salamlarını Rəcəb Tayyib Ərdoğanaya çatdırmağı xahiş etdi.

Görüşdə 2022-ci ilin də Azərbaycanla Türkiyə arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin inkişafı baxımdan çox uğurlu il olduğu bildirildi, əlaqələrimizin bütün sahələrdə, o cümlədən hərbi sahədə daha da gücləndiyi vurğulandı. Bu baxımdan, hərbi təlimlərinin çox böyük önem daşıdığını qeyd edildi. Azərbaycanla Türkiyənin bundan sonra da daim bir-birinin yanında olacağı bildirildi.

Azərbaycana səfərinin Ümummilli Lider Heydər

Əliyevin anim günü ərefəsində olduğunu deyən Hulusi Akar Ulu Öndərin xatiresinin Türkiyədə daim dərin ehtiramla anıldığı bir daha vurguladı. Söhbət zamanı Azə-

baycan və Türkiye prezidentləri arasında keçirilən münasibətlərimiz inkişafında rolü xüsusi olaraq qeyd edildi və iki dövlət başçısının

səfərinin əlaqələrin genişləndirilməsi işinə töhfə verəcəyinə əminlik ifadə olundu.

Görüşdə əməkdaşlığın perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

Daşkəsənin icra başçısı Əhəd Abiyev Şahvələdli kəndində vətəndaşların qəbulunu keçirib

Dekabrin 7-də Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əhəd Abiyevin ucaq dağ etəyində

yerləşən Şahvələdli kəndində qarlı olan açıq hava şəraitində keçirdiyi səyyar qəbulda rayonun hüquq-mühafizə orqanlarının, idarə, müəssisə və xidmət təşkilatlarının rəhbərləri, ərazi icra nümayəndəsi və kənd sakinləri iştirak ediblər.

İcra başçısı Əhəd Abiyev giriş nitqində sakinlərə Prezident cənab İlham Əliyev tərəfindən cari

ildə qəbul edilən əhalinin sosial müdafiəsinə və rifahının yüksəldilməsinə yönəldilmiş qərarlar,

lükəsizliyin əsas qarantıdır.

Əhəd Abiyev həmcinin ötən dövrlerde rayon ərazisində aparılmış quruculuq, abadlıq işlərindən və qarşıda duran vəzifələrdən söz açıb.

Daha sonra fərdi qaydada sakinlərin müraciətləri dinlənilib, qaldırılan məsələlərin araşdırılması üçün aidiyyəti üzrə tapşırıqlar verilib. Müraciətlərin əksəriyyəti yerində həll edilib. İcra strukturunun fealiyyət dairəsine aid olmayan müraciətlər isə qeydiyyata alınaraq müvafiq qurumlara göndərilməsi üçün nəzarətə götürülüb.

Şahvələdli kənd sakinləri çıxışlarında elektrik enerjisi, su, məktəb və digər sosial təminatlarla bağlı kəndin heç bir probleminin olmadığını qeyd edərək hər zaman onlara göstərilən diqqət və qayğıya görə Prezident cənab İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident hörmətli Mehriban xanım Əliyevaya minnətdarlıqlarını bildiriblər.

həyata keçirilən tədbirlər barədə etraflı məlumat verib. İcra başçısı çıxışında vurgulayıb: "Prezident cənab İlham Əliyevin dövrün realılıqlarına, tələblərinə və qanunauyğunluqlarına müvafiq surətdə uğurla və qətiyyətə apardığı müstəqil dövlətçilik siyaseti milli ideologiyamızə əsaslanan maraqlarımızın təminatının, o cümlədən regionda te-

müddət işgal altında saxladığı Qarabağ bölgəsində sosial strukturlarla yanaşı müsəlman

dövlət strukturları ilə yanaşı uzun illərdir Azərbaycanın tarixi-mədəni abidələrinin qorun-

Gəncədə "Böyük qayıdış: dini, mənəvi və multikultural aspektlər" mövzusunda konfrans keçirilib

Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu, Daxili İşlər Nazirliyi, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi (DQİDK), Dövlət Təhlükəsizliyi Xidməti və Gəncə Şəhər İcra Hakimiyyətinin (ŞİH) birgə təşkilatlığı ilə dekabrin 2-də "Böyük qayıdış: dini, mənəvi və multikultural aspektlər" mövzusunda konfrans keçirilib.

Əvvəlcə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin Gəncə şəhərindəki abidəsi ziyarət edilib, əziz xatirəsinə dərin ehtiram bildirilib.

Tədbirdə ziyalılar, dini icma üzvləri, din xadimləri, şəhər ictimaiyyətinin nümayəndələri iştirak ediblər.

Çıxış edən Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi sədrinin müavini Sahib Nağıyev qeyd edib ki, "Böyük Qayıdış" – öz məhiyyəti etibarilə Azərbaycan üçün həm regional, həm də beynəlxalq hadisədir. Bu program Qarabağa yenidən dönüş, 30 il işgal altında qalmış və Ermənistən tərəfindən vəhşicəsinə dağıdılaraq xarabaliqlara çevrilmiş ərazilərdə yeni həyatın bərqərar edilməsi, adları özünə qaytarılmış çoxsaylı kəndlər və şəhərlər, yollar, körpülər, müasir tikililər, məhv edilmiş qədim mədəniyyətin oyanışı, müxtəlif təyinatlı tarixi abidələrin bərpası, yenidən qurulması deməkdir. "Böyük Qayıdış" programının dini-mənəvi tərəflərini xüsusilə vurğulayan sədr müavini uzun bildirib ki, Ermənistən uzun

dövlət strukturları ilə yanaşı uzun illərdir Azərbaycanın tarixi-mədəni abidələrinin qorun-

və xristian dini abidələrini dağıtması, saxtalaşdırması, o cümlədən tarixi-mədəni irsi yerlə yeksan etməsi faktları bütün dünyaya bəlliidir. Vurğulayıb ki, 60-dan çox məscid, 200-ə yaxın ziyarətgah dağıdılıb və yarımuçuq məscidlərdə heyvan saxlanılmaqla dini dəyərlərimiz təhqir olunub, 900-dən çox qəbiristanlıq tamamilə dağıdılaraq qəbirüstü abidələr talan edilib. Erməni işgalçuları tərəfindən Qafqazın mədəniyyət besiyi hesab olunan Qarabağdakı mədəni, tarixi və dini abidələrin dağıdılmasını İŞİD-in Suriyanın qədim şəhəri Palmira və İraqın Nimrud şəhərində törətdiyi dağıntılar ilə müqayisə edilə bilər. Hal-hazırda Qarabağda həyata keçirilən yenidənqurma işlərinə də toxunan Komitə rəsmisi cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən bu məsələnin daim diqqət mərkəzində saxlanıldığını,

masında mühüm rol olañ Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi etdiyi Heydər Əliyev Fonduñun bərpa-quruculuq işlərində yaxından iştirak etdiyini diqqət etdirdi.

Baş Prokurorluğun idarəisinin müavini, ədliyyə müşaviri Asim Yusifov, Daxili İşlər Nazirliyinin şöbə rəisi Oqtay Tağıyev çıxışlarında cənab Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının işğaldən azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Programı"nın əhəmiyyətinə toxunublar. Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin bölgə üzrə səlahiyyətli nümayəndəsi, qazı Tahir Abbasov din xadimlərinə yaradılan şərait, məscidlərin təmir və tikintisinə görə məmənnunluğunu ifadə edib.

Konfrans işini müzakirələrlə yekunlaşdırıb.

Sumqayıt Dövlət Dram Teatrında "O olmasın, bu olsun"

Sumqayıt Dövlət Dram Teatrında növbəti premyera gerçəkləşib.

Yaradıcı heyət bu dəfə dahi Üzeyir Hacıbəyova müraciət edib. Respublikanın Əməkdar artisti Namis Şirməmmədov məşhur "O olmasın, bu olsun" iki hissəli operettasına quruluş verib.

Premyera Milli Məclisin deputati Müşfiq Məmmədli, YAP Əidarə heyətinin üzvü, partiyanın Sumqayıt şəhər təşkilatının sədri, professor Ramiz Hüseynov, şəhər Ağsaqqallar Şurasının sədri, Əməkdar mühəndis Təbriz Quliyev, Sumqayıtin ədəbi cameesi, yaradıcılıq təşkilatlarının rəhbərləri və ziyanlılar tamaşa edib.

Qeyd edək ki, tamaşa obrazları Əməkdar artist İləhə Səfərova, aktyorlar Habil Xanlarov, Şəhla Məmmədova, Elay Xasiyev, İlham Səfərli, Yalçın Səlimov, Dağlar Rüstəmov, Rövşən Əsgərov, Ceyhun Məhərrəmov, Elmər Mehdiyev, Cavanşir Eyyubzadə, Ramazan Xanarov, İlqar İbrahimov, Füzuli Qərənlizadə, Etibar Əmirov, Orxan Firudinov və başqaları canlandırıblar.

Tərtərdə "44 günlük zəfər - tarixi yananların gözü ilə" adlı layihə çərçivəsində tədbir keçirilib

YAP Tərtər Rayon Təşkilatının qərargahında "Gənc Nəslin Maarifləndirilməsi" İctimai Birliyi tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin dəstəyi ilə "44 günlük zəfər - tarixi yananların gözü ilə" adlı layihə çərçivəsində gənclərlə görüş keçirilib.

Tədbirdə Tərtər Rayon İcra Hakimiyyəti Başçısı Aparatında ictimai-siyasi və humanitar məsələlər şöbəsinin baş məsləhətçisi Rəqsanə Məmmədli, şəhid ailəsinin üzvləri, İctimai Birliyin sədri Mikayıl Həsənli, layihənin eksperti, yeniyetmə və gənclər iştirak ediblər.

Tədbirdə Vətən uğrunda canından keçmiş şəhidlərin ruhu bir dəqiqəlik sükütlə yad edildikdən sonra giriş sözü Tərtər RİHB-nin əməkdaşı Rəqsanə Məmmədli açaraq, iştirakçıları salamlayıb. O, bildirmişdir ki, bu gün Azərbaycan dövləti qalib dövlət kimi yaşayır və bundan sonra da müzəffər xalq, qalib dövlət kimi əbədi yaşayacaq. 44 günlük Vətən

mühəribəsində Zəfər Günü Xeyrin Şər üzərində qələbəsi və tarixi ədalətin tətənəsidir. Xalqın "dəmir yumruq"da bir-ləşərək düşmənə zerbə vurması tarixin əbədi yaddaşına yazılmışdır. Ali Baş Komandanın "Qarabağ Azərbaycandır!" şüarı altında birləşən xalqın qəhrəmanlığı dünyaya bizim birliyimizi, iradəmizi və əzmkarlılığımızı nümayiş etdirmişdir. Vətən uğrunda şəhid olanlar əsla unudulmayıacaq, çünkü onlar özlərindən sonrakı nəsil üçün silinməz, unudulmaz das-tan yazdırıb.

Daha sonra layihənin eksperti çıxış edərək, görüşün əsas məqsədinin ikinci Qarabağ mühəribəsində qazanılmış zəfər tarixinin eləcə də ölkəmizin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi uğrunda şücaət göstərmiş oğullarımızın döyüş yolu-nun gənc nəslə tanıtılmasından ibarət olduğunu bildirib. Tədbir müzakirələr şəklində davam etdirilmişdir.

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Övvəli ötən sayımızda)

III FƏSİL

«ŞƏRƏFNAMƏ» ƏSASINDA XV-XVI ƏSRLƏRDƏ BİDLİS ƏMİRLİYİ

Bu fəsildə kurd əmirlikləri və XV-XVI əsrlərdə Bidlis əmirliyi haqqında qısa məlumat verilir. Bundan başqa, əmirliyin coğrafi mövqeyi və əhalisi, siyasi tarixi, idarə orqanı, mülkiyyət və vergi formaları, sənət və ticarəti, məarif və mədəniyyətindən də bəhs olur.

KÜRD ƏMİRLİKLƏRİ HAQQINDA QISA MƏLUMAT

Aparılan tədqiqat nəticəsində kürdlərdən şahlıq edən və tarixçilər tərifində şahlar sırasına daxil edilən qüvvətli hökmədarlara da təsadüf olunur. Şübhə yoxdur ki, onlar böyük bir hökmədarlıq hüququnu ifadə edən, vahid və mərkəzləşmiş Kürdəstan hökuməti deyil, padşahlıq halında müstəqil və yarım müstəqil surətdə bir zaman hökmdarlıq edən hakimlərdən ibarət olmuşdur.

Həmin dövrlərdə (X-XII əsrlərdə) bu şahlıqlar təkcə Kürdəstan ərazisində deyil, Luristan, Misir və Suriya ərazisində də təşkil edilmişdi.

Bu şahlıqlar haqqında Qazi Əhməd Qəzvini daha ətraflı surətdə məlumat vermişdir (101, 167-174). Bidlis öz əsərinin beş fəsildən ibarət olan birinci şöbəsinə həmin şahlıqlara həsr etmişdir (76, 19-82). O, bu mövzunu izah edərkən ən çox «Rövzət üs-səfa» və «Cahan ara» əsərlərinə istinad etdiyi üçün hadisələrdə tam oxşarlıq vardır.

Bidlis əsərinin ikinci şöbəsini, bəzi hallarda öz adlarına xütbə oxutdurən və sikkə zərb etdirən qüdrətli kurd hökmədarlarına həsr etmişdir (76, 82-149).

Bidlis əsərin üçüncü şöbəsini üç hissəyə bölmüşdür. Birinci hissə 9 fəsildən ibarət olub Kürdəstanın digər əmir və hökmədarları haqqında dəyərli məluat verir (76, 149-269). O, həmin şöbənin ikinci hissəsini iki fəsilə bölmüşdür. Müəllif bu fəsillərdə kurd əmirliklərinin tarixini ətraflı surətdə izah etmişdir (76, 270-321).

«Şərəfnamə» əsərinin birinci cild, üçüncü şöbəsində müəllif İran kürdlərinin tarixini qeyd edir (76, 322-334).

Bələliklə, Bidlis öz əsərində kurd şahları, hökmədar və əmirlerinin mənşəyi haqqında da faydalı məlumat verir. O, bunların əksəriyyətini mənşə etibarilə ərəblərə bağlayır. Müəllifin bu müddəası dövrün xarakterinə tamamilə uyğundur. Çünkü ərəb istilasından əvvəl özlərini İran şahlarına, sonra isə fateh ərəb sərkərdələrinə mənsub edən kurd zadəganları tarixdə az olmamışdır. Bu mənsubiyətlə lovgalanan bəzi kurd zadəganları XVI əsrin ortalarından etibarən Ali Osman sülaləsinə tərəf meyl etdilər. Bununla da kurd zadəganları sırasında paşa, əfəndi və s. kimi ləğəblər meydana çıxdı.

Söz yoxdur ki, bu hal kurd xalqına mənsub olan bir kurd ailəsinin öz milliyətini inkar etməsindən başqa bir şey deyildir. Bu vəziyyət azlıqda qalan kürdləri çoxluğu təşkil edən başqa bir xalq içərisində əridib həll etmək siyaseti aparan qonşu dövlətlər üçün əlverişli olmuşdur. Çünkü həmin təməyuldən istifadə edən müasir burjua tədqiqatçıları, hələ eramızdan əvvəl tarixdə məlum olan kurd xalqını öz mənşəyinə görə bira fars, digəri ərəb və başqası isə dağ türkləri adlandırmışa başladılar. Buna görədir ki, kürdlərin mənşəyini tədqiq edən müasir tədqiqatçılar hələ də düzgün bir istiqamət ala bilməmişdilər. Hətta Bidlis özü də həm dövrün, həm də İran, ərəb tarixçilərinin təsiri altında olduğu üçün öz xalqının mənşəyi haqqında qəti fikir söyləyə bilməmişdir (76, 12-13).

Bələliklə, «Şərəfnamə»yə istinadən haqqında qissaca məlumat verdiyimiz kurd əmirliklərinin tarixi ayrıca bir elmi-tədqiqat işi tələb edir. Məhz bu cəhətdən də biz bununla kifayətlənərək «Şərəfnamə» müəllifi Şərəf xan Bidlisin sələfləri olan Bidlis hökmədarlarının tarixini «Şərəfnamə» əsasında tədqiq və təhlil etməyi məqsədə uyğun hesab edirik. Çünkü Bidlis özü də, həmin hökmədarlığın təbii şərait, əhalisi, siyasi, tarixi, mülkiyyət və vergi formaları haqqında az-çox məlumat vermişdir. O, digər kurd əmirliklərindən fərqli olaraq, Bidlis əmirliyindəki sənət, ticarət, maarif və mədəniyyət sahələrinə aid faydalı məlumat vermiş və öz əsərinin dördüncü şöbəsini həmin əmirliyə həsr etmişdir.

XV-XVI ƏSRLƏRDƏ BİDLİS ƏMİRLİYİ

Coğrafi mövqeyi və əhalisi. Bidlis şəhəri Van gölünün cənub-qərbində olan ən qədim şəhərlərdən biridər. Bidlisin yazdırılmışına görə əvvəl İskəndər Zülqərnəy tərəfindən Bidlis çayının kənarında Bidlis qalası bina edilmiş, sonralar isə həmin qalanın ətrafında Bidlis şəhəri yaranmışdır (76,

335; 48, 315).

Firuzabadi göstərir ki: «Bidlis, Əxlat yaxınlığında gözlə bir şəhərin adıdır» (111, 215). Şəmsəddin Sami yazır: «Kürdüstanın Bidlis şəhəri orta əsrlərdə uzun zaman kiçik Kürd hökumətinin mərkəzi olmuşdur. Ətrafi bağlılığı olduğu üçün şəhər çox böyük görünür, Bidlisin gözəl havası və sərin suyu vardır» (81, 1239).

Hacı Zeynalabdin Şirvani qeyd edir ki: «Əxlat nahiyyəsinin qərbində yerləşən Bidlis şəhəri, iki dağ arasında salındığı üçün binalar bir-birindən alçaq və hündür görünür. Ürəkaçan bu şəhərdə beş minə qədər ev yonma daşdan tikilmişdir. Bu evlər adamın diqqətini özünə cəlb edir» (58, 132).

Bələliklə, Bidlisin havası, təbiəti haqqında bir sıra müəlliflər az da olsa faydalı məlumat vermişlər. Bidlis göstərir ki: «Bidlis Azərbaycanla Diyarbekir və Ermənistan arasında elə bir keçiddir ki, Asiyadan bir çox hacıları, Avropanın səyyah və tacirləri və dönyanın bir çox gəzənləri oradan keçməlidirlər» (76, 339).

Bidlis şəhəri şimalda Murad, cənubda Dəclə, qərbdə Fərat çayları və şərqdən isə Van gölü ilə sərhədlənir. Şəhərin ortasından axan Rəbbat çayı ona xüsusi gözəllik verir. 19 məhəllədən ibarət olan bu şəhərdə Bidlis hökmədarları tərəfindən bir çox ictimai binalar tikilmişdir.

Orta əsrlərdə böyük ticarət mərkəzi olan Bidlis əmirliyi bir neçə kurd əmirliklərini də öz ətrafında birləşdirmişdir. Bidlis yazır ki: «Vaxtı ilə yarım müstəqil olan Əxlat da sonralar Bidlis ilə birləşmişdi» (76, 351). Lakin 1246-cı ildə Əxlat dəhşətli zəlzələ, sonra monqolların hücumu və XVI əsrə isə Osmanlı-İran müharibələri nəticəsində dağılmışdır. «Şərəfnamə» də göstərilir ki: «İndi köhnə Əxlatın hər yerində qazıntı işi apardıqda, o zamanki əhalinin həyat tərəzini əks etdirən abidələr və binalar aşkar olur» (76, 353).

Bələliklə, Əxlat da Bidlis əmirliyinə tabe olan qədim şəhərlərdən biri olmuşdur.

Bidlis əmirliyinin başqa bir nahiyyəsi Muş rayonudur. Muş ən qədim şəhərlərdən biridir. Bidlis göstərir ki: «Mənim babalarım burada hökmədarlıq edərkən... dağ üstündə yeni bir qala tikdirmişdilər» (76, 353). Muş böyük düzənliliklərə və zəngin meşəliklərə malikdir. Fərat çayı Muş düzənliliyinin şimalından, Qarasu çayı isə onun ortasından keçərək şəhərə təbii gözəllik verir.

Bidlisin başqa rayonlarından biri də Xnos rayonudur. Xnos yaxşı yaylaqlara malikdir. Katib Çələbinin əsərində Xnos rayonu Bidlis əmirliyinə tabe olan nahiyyələrdən biri kimi qeyd edilmişdir (103, 415).

Xnosda uzunluğu yeddi kilometr olan bir göl vardır, ona Bulanıq göl deyilir (76, 355). Bundan başqa, iki qaynar bulaq da şəhərin təbii gözəlliyini artırır. Vaxtı ilə Xnos öz məhsuldarlığı nöqtəyə-nəzərdən böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir.

Bidlis əmirliyinin tarixində bəhs edən bir sıra müəlliflər, o cümlədən Bidlisin müasiri olan Qazi Əhməd Qəzvini və Qunabadi İmadiyyə əmirliyinin də Bidlis vilayətinə tabe olduğunu qeyd edirlər (101, 286; 113, 294). Bu əmirlik Kürdüstanın Bidlis şəhəri olan ən qədim şəhərlərdən biridir. Həmdullah Mustovfi yazır ki: «Bu böyük şəhəri İmadəddövlə Deyləmi yenidən bina etmiş və onu İmadiyyə adlandırmışdır» (63, 45). Bidlis öz əsərində İmadəddövlə əmirliyinə ayrıca bir fasil açmış və öz dövrünə qədər (XVI əsrin axırına) həmin əmirliyin tarixini yazmışdır. Şübhəsiz ki, kurd tarixinin yeganə mənbəyi olan «Şərəfnamə» dəki məlumatı əsasən düzgün hesab etmək olar. Bələliklə, XV-XVI əsrlərdə Bidlis əmirliyinə tabe olan bir sıra kənd və qəsəbələr istisna edilərsə, Əxlat, Muş və Xnos kimi əhəmiyyətli əmirliklərin də Bidlis əmirliyinə tabe olduğunu qeyd etmək olar.

«Şərəfnamə» dəki məlumatı görə həmin əsrlərdə Əxlat, Bidlis, Muş, Onik, Əxtəmar, Kifəndür, Kəlhük, Firuz Sələm, Qolxar, Tatik və Suyi⁴⁰ kimi, mühüm qalalar da Bidlis əmirliyinin əsərindən olmuşdur (76, 424). O dövr üçün böyük bir əhəmiyyətə malik olan bu qalaların Bidlis hökmədarlarının sərəncamında olması həmin əmirliyin tarixində çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Əhalisi. Bidlis əmirliyində əhalinin tərkibi nisbətən müxtəlif idi. Burada kürdlərlə yanaşı asori və erməni aillərini görmək olardı. Lakin əhalinin əksəriyyətini kurd tayfalardan ibarət olan müxtəlif qəbilələr təşkil edir. «Şərəfnamə» də bu əmirlikdə yaşayan əhalidən 4 min nəfərinin erməni və asori olduğu qeyd edilmişdir (76, 341).

Bidlisin yazdırılmışına görə Bidlis əmirliyində 24 müxtəlif kurd tayfa qoruğu yaşayır (76, 361). Əgər biz hər bir tayfa qorugunu orta hesabla 2 min nəfər hesab etsək, o zaman təkcə Bidlis vilayətində 48 min nəfər əhalinin yaşadığını qeyd edə bilərik. Lakin sonralar Bidlis əmirliyi haqqında məlumat verən Şəmsəddin Sami bu vilayətin (Bidlisin) 172 kəndi,

30 min nəfər əhalisi və bu əhalinin də üçdə bir hissəsinin erməni və asori olduğunu göstərmişdir (81, 123).

Bələliklə, Bidlis əhalisinin sayı haqqında «Şərəfnamə» dəki məlumatla, «Qamus» dəki məlumat arasında fərqli görünür. Bizə görə hər iki müəllifin verdiyi məlumat düzəndür. Lakin bu fərqi əmələ getirən ictimai və siyasi hadisələr olmuşdur. Yəni digər kurd əmirliklərində olduğu kimi, Bidlis əmirliklərində də Osmanlı hökməranlığı başlandıqdan sonra əhalinin miqdarı getdikcə azalmışdır. Bunun əsas səbəbi isə Osmanlı-İran müharibələrində axtarmaq lazımdır.

Bidlis vilayətində yaşayan kurd tayfları içərisində Ruzəkələr ən qüvvəli əşirət hesab olunurdu. Buna görə də həmin tayfa bu əmirliyin tarixində çox mühüm rol oynamışdır.

Bidlis yazır ki, Kürdüstanı işgal etmək fikrində olan qüvvəli şahlar əvvəlcə Bidlis hökmədarları və Ruzəkə əşirəti ilə müharibə etməli olurdular. Çünkü Ruzəkələr təbə etmədən başqa kurd tayflarını itaat altına almaq mümkün deyildir (76, 360).

1479-1481-ci illərdə Ağqoyunlu hökməranlığına, 1535-1538-ci illərdə isə Osmanlı ağalığına qarşı apardıqları mübarizəni həmin tayfanın əigidlik nümunələrindən biri kimi qeyd etmək olar.

«Şərəfnamə» də deyilir ki, Bidlis qalasının daşları qədər Ruzəkə əşirətinin başları kəsilmişdir (76, 360). Bələliklə, həm çoxluğu, həm də igidliklərinə görə Bidlis hökmədarlığı əsrlər boyu Ruzəkə zadəganlarının əxtiyarında olmuşdur.

Siyasi tarixi. Bidlisin yazdırılmışına görə bu tayfa ağsaqqalları Kəsəra⁴¹ nəslindən olan İzzəddin və Ziyaəddin adlı iki qardaşı Əxlatdan Bidlisə dəvət etmişdilər (76, 360). İzzəddin Bidlis, Ziyaəddin isə Hezo (Sason da deyilir) hökmədarlığı oldu. Lakin sonralar Ziyaəddin hiylə yolu ilə Bidlis hökməranlığını əla keçirib qardaşı İzzəddini Hezo hökmədarı göndərdi. Bidlis hökmədarlarının əhəmiyyətinin əsas etibarı ilə kəsənlərə çatdığını «Şərəfnamə» də görmək olar (76, 362). Ziyaəddin ölümündən sonra onun xələfləri ardıcıl olaraq Bidlis hökmədarlıq etmişdər. «Şərəfnamə»nin müəllifi qeyd edir ki, yalnız 110 ildən sonra Bidlis həmin sülalənin əxtiyarından çıxaraq, yadellilərin əlinə keçmişdir» (76, 362). Çünkü Səlcuqlular dövründə Kürdüstanın digər əmirlikləri kimi, Bidlis əmirliyi də o sülaləyə tabe olmuşdur.

Bidlis yazır ki: «Tarixdə adları qeyd olunan və mənim nəzərimə çatan Bidlis hökmədarı 18 nəfərdən ibarət olub 450 ildən artıqdır ki. Hökmədarlıq edirlər (76, 364).

Dövlətşah Səmərqəndi göstərir ki: «Sultan Cəlaləddin Xarəzmşah monqol ordusu qarşısında məglub olub Azərbaycana gəldi və burada da tab gətirə bilməyib Bidlisə getdi və orada Məlik Əşrəfin qızı ilə evləndi» (66, 162). Bidlis də öz əsərində həmin hadisəni Dövlətşah Səmərqəndinin qeyd etdiyi kimi göstərərək yazır: «1225-ci ildən Sultan Cəlaləddin Bidlisə gəldiyi zaman məlik Əşrəf Bidlis hökmədarı idir» (76, 369; 97, 334). *(Ardı gələn sayımızda)*

XX əsr də erməni rəsmi dairələrinin kürdlərə qarşı həyata keçirdiyi deportasiya, repressiya və terror aktları haqqında

Qərbi Azərbaycanda kürdlərə qarşı törədilən deportasiya, repressiya və terror aktlarından bəhs etməzdən once həmin regionda kürdlərin məskunlaşma arealı və demoqrafik vəziyyətləri barədə məlumat verməyə ehtiyac vardır.

Qərbi Azərbaycan ərazisində yaşayış əhalinin milli tərkibi haqqında ilk müfəssəl məlumatı İrəvan xanlığının rus qoşunları tərəfindən işğalından sonra rus tarixçi-statisti İvan Şopen tərəfindən 1829-1832-ci illərdə aparılan kameral siyahıyaalmanın nəticələrindən əldə etmək olar. İ.Şopenin verdiyi məlumatə görə, işğaldan sonra keçmiş İrəvan xanlığının ərazisində 6435 nəfər şəhər, 3.978 nəfər sünni, 324 nəfər yezdi kurd yaşamışdır.

İrəvan xanlığının işğalından sonra Alagöz (Ələyəz) dağının etəyindəki bir sıra boşalmış türk kəndlərində də Türkiyədən gələn yezdi kürdlər məskunlaşmışdılar. Yezdi kürdlər 1839-cu ildə Mirək, Quruboğaz, Carcarçı, Çobangərəkməz kəndlərində, sonralar isə Pəmbək, Qundaxsaz, Böyük Camışlı, Kiçik Camışlı və Korbulaq kəndlərində yerləşmişdilər. Nehayət, yezdi kürdləri 1877-1878-ci illər rus-türk müharibəsindən sonra Türkiyə ərazisindən gələrək Bağdad Dolu-Taxt və Kiçik Cəngi kəndlərində yerləşmişdilər. Sonralar Ermənistən rəsmi dairələri tərəfindən adları dəyişdirilən, lakin əsasən yezdi kürdlərinin yaşadıqları kəndləri əhatə edən Araqats (Ələyəz) rayonu təşkil edilmişdi.

1886-ci ildə keçirilən ailəhesabı siyahıyaalmanın nəticələrinə görə, İrəvan quberniyasında 670.405 nəfər yaşamışdır ki, onlardan 251.327 nəfəri azərbaycanlılar, 36.478 nəfərini kürdlər təşkil etmişdir. Azərbaycanlılar ümumi əhalinin 37,5 faizini, kürdlər isə 5,44 faizini təşkil etmişdir.

1890-ci illərdə Türkiyədə baş qaldıran erməni üşyanlarının yatırımlasından sonra təqribən 400 min erməni Rusiyaya köç etmiş, onların da xeyli hissəsi İrəvan quberniyasının ərazisində məskunlaşmış və nəticədə quberniya ərazisində ermənilərin xüsusi çəkisi sünü surətdə yüksəlmışdı. 1897-ci il Ümumrusiya siyahıyaalmanın nəticələrinə görə, İrəvan quberniyasında yaşayan 829.556 nəfər əhalinin 313.176 nəfərini azərbaycanlılar, 49.389 nəfərini kürdlər təşkil edirdi. Kürdlərin də 35.675 nəfərini müsəlman kürdlər, 13.714 nəfərini isə yezdi və erməni-qırqoran dinini qəbul etmiş kürdlər təşkil edirdi. Ümumiyyətlə, XIX əsrin sonlarında müsəlman və yezdi kürdlər indiki Ermənistən ərazisinin 34 kəndində yaşayırdılar.

Türkiyədən gələn yüz minlərlə erməniləri daimi məskunlaşdırmaq üçün 1905-1906-ci illərdə erməni silahlı dəstələri kütlevi qırğınlara töötmişdilər. Təkcə həmin illərdə İrəvan quberniyası ərazisində 150-yə yaxın türk-müsəlman yaşayış məntəqəsi viran edilmiş, əhalisi qırğınlara məruz qoyulmuş və evlərindən didərgin salınmış, həmin kəndlərin eksriyyətində Türkiyədən gələn ermənilər məskunlaşdırılmışdı.

1915-1916-ci illərdə Türkiyə ərazisin-dən 300 minə yaxın erməni gələrək Cənubi Qafqazda məskunlaşmışdı. Həmin ermənilərin böyük bir qismi İrəvan quberniyasının ərazisində

cəmləşmişdi. 1917-ci il "Qafqaz təqviyi" nə görə, 1916-cı ildə İrəvan quberniyasında yaşayan 1.120.242 nəfər əhalinin 373.582 nəfərini azərbaycanlılar, 59.132 nəfərini kürdlər, onlardan 36.508 nəfərini müsəlman kürdlər, 12.624 nəfərini isə yezdi kürdlər təşkil etmişdir.

1919-cu ilin iyun-avqust aylarında Ermənistən daşnak hökuməti Daxili İşlər Nazirliyinin qərarı ilə siyahıyaalma keçirilmişdir. Respublika ərazisində qeydə alınan 917.297 nəfər əhalidən 122.185 nəfərini müsəlmanlar, 48.672 nəfərini isə qeyri-müsəlmanlar təşkil etmişdi [5, s. 178]. Erməni müllifli Zaven Qorqodyan yazır ki, daşnakların

müsəlman kürd ailələri kütlevi surətdə repressiyaya məruz qalmışdır. Minlərlə ailə Orta Asiyaya və Qazaxistana sürgün edilmişdir. Ümumiyyətlə, XX əsrin 30-cu illərində Ermənistəndən 50 minden artıq azərbaycanlı və müsəlman kürd repressiyaya məruz qalmışdır.

1939-cu ildə keçirilən üçüncü ümumiyyətfəq siyahıyaalmanın neticələrinə görə, Ermənistənda yaşayan 1.282.330 nəfər əhalinin 130.997 nəfərini azərbaycanlılar (10,2 faiz), 20.481 nəfərini kürdlər (1,6 faiz) təşkil etmişdir.

1947-ci il dekabrın 27-də SSRİ Nazirlər Sovetinin "Ermənistən SSR-dən kolxozçuların və digər azərbaycan-

"təmizləmə" siyaseti nəticəsində 1919-cu ildə 200 min nəfərdən artıq türk və kurd Ermənistəndən qovulmuşdur.

1922-ci ildə Sovet Ermənistənində keçirilən siyahıyaalmanın nəticələri daşnakların hakimiyyəti dövründə həmin ərazidə türk-müsəlman əhalisi qarşı törədilən soyqırımının miqyasını əyani şəkildə nümayiş etdirir. Belə ki, Ermənistənda yaşayan 781.011 nəfər əhalinin 76.555 nəfərini Azərbaycan türkləri (9,8 faiz), 705 nəfərini (0,1 faiz) kürdlər təşkil etmişdir.

1926-ci ildə keçirilən ikinci Ümumiyyətfəq siyahıyaalmanın nəticələrinə görə, Sovet Ermənistənində 880.464 nəfər əhalisi yaşamışdır ki, onlardan 85.554 nəfəri azərbaycanlılar, 3.025 nəfəri müsəlman kürdlər, 12.237 nəfəri isə yezdi kürdlər olmuşdur [13, s. 4-8]. Faiz etibarilə azərbaycanlılar ümumi əhalinin 9,76 faizini, müsəlman kürdlər 0,4 faizini, yezdi kürdlər isə 1,4 faizini təşkil etmişdir.

1931-ci il siyahıyaalmanın nəticələrinə görə, Ermənistənda yaşayan 1.050.633 nəfər əhalinin 106.768 nəfəri azərbaycanlılardan (10,1 faiz), 19.268 nəfəri (1,9 faiz) kürdlərdən ibarət olmuşdur.

1930-cu illərdə Ermənistənda həyata keçirilən repressiyaların dalğasının fonunda azərbaycanlılar və müsəlman kürdlər daha ağır zərbə almışdır. Xalq düşmənlərini, trotskiçi-buxarınçı casusları ifşa etmək məqsədilə A. Mikoyan, N. Yejov və L. Beriya Ermənistana gəlmişdilər. Moskvaya belə məlumat verilmişdi ki, Ermənistənda Araz və Yuxarı Arpaçay çayları boyalarında yaşayan müsəlmanlar casusluq edir və guya elliylə Türkiyəyə keçmək fikrindədirler. Ona görə də 1937-ci ilin payızında və 1938-ci ilin yanında Ağbabə, Vedibasar, Zəngibasar, Qəmərli, Eçmədzin, Hoktemberyan, Meğri rayonlarının Türkiyə və İranla həmsərhəd kəndlərində yaşayan azərbaycanlı və

mövqeyində istifadə edən Ermənistən Respublikası Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətini anneksiya etməyə cəhd göstərməklə yanaşı, Ermənistən SSR Ali Soveti sessiyasının məxfi göstərişine əsasən, 1988-ci il noyabrın 22-dən 28-dək olan müddət erzində azərbaycanlılar yaşayış 22 rayonda 170 sırf və ermənilərlə qarşıq 94 yaşayış məskənləri boşaldılmış, neticədə 200 minden çox azərbaycanlı, 18 min müsəlman kürd, min nəfər russiili əhali Azərbaycana qovulmuşdur.

Ermənistən Ələyəz rayonunda doğulub böyüyen, İrəvan Dövlət Universitetinin filologiya fakültesini bitirən, sonralar İrəvan radiosunun kürdçə verilişlər redaksiyasında və Ələyəz rayon komsomol komitəsinin katibi işləyən İşxan Aslanoviç Ankosi Ermənistən müstəqilliyə qovuşmasından sonra təzyiqlərə tab getirməyərək Ermənistəni tərk etmək məcburiyyətdə qalmış və 1993-cü ildən Krasnodarda yaşayır, "Midiya" Kurd Milli-Mədəni Muxtariyyətinin sedri, Kürdistan Milli Konqresinin üzvü kimi yezdi kürdlərin hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində fəaliyyətini davam etdirir. Onun atası Aslan Xudayan uzun müddət yezdi kürdlərin yaşıdagı rayonlarda rəhbər vəzifələrdə işləmiş, ermənilərin kürdlərə qarşı diskriminasiyasının canlı şahidi olmuşdu.

İşxan Ankosi yazır ki, hələ ötən əsr də 50-ci illərin sonu, 60-ci illərin əvvəllerində Ermənistənda millətçilik ehval-ruhiyəsi ən yüksək həddə çatmışdı. Millətçilik daha çox Yakov Zarobyanın Ermənistən KP MK-nin birinci katibi olduğu dövrə özünü bürüze vermişdir. Məhz Y. Zarobyanın açıq şəkildə dəstəyi sayesində Ermənistənda antikurd siyaseti yeridilmişdir. İşxan Ankosi yazır: "Biz kürdlər praktik olaraq hər gün, hər saat hakimiyyət dairələri tərəfində xalqımıza qarşı yeridilen diskriminasiya siyasetini hiss edirdik". O, daha sonra qeyd edir ki, hələ XX əsrin 80-ci illərində Ermənistən rəhbərliyi kürdlərlə azərbaycanlılar arasında qarşılurma yaratmaq siyaseti yeritmişdir. Belə ki, kürdlərin kəndlərindən olan təmsilcileri Ermənistən KP MK-ya dəvət edilərək onlara "respublika ərazisində yaşayan bütün kürdlərin kompakt ərazidə yaşamları və heyvandarlıqla məşğul olmaları üçün" onların Amasiya rayonuna köçmələri təklif edilmişdi. Həmin vaxt Amasiya rayonunda yaşayan əhalinin 85 faizindən çoxunu azərbaycanlılar təşkil edirdi. İşxan Ankosi yazır ki, bununla Ermənistən rəhbərliyi kürdlərin əli ilə azərbaycanlıların Amasiya rayonundan sıxışdırılıb çıxarılmışına nail olmaq və gələcəkdə müsəlman kürdlər ilə azərbaycanlılar arasında yaratdıqları düşməncilikdən istifadə etmək məqsədi güdürdü. Məhz müsəlman kürdlərin Amasiya rayonuna köçməkdən imtina etmələrindən sonra onları cəzalandırmaq üçün 1983-cü ildə Ermənistən hökuməti Ararat vadisində qoynuluğun qadağan edilməsi barədə qərar qəbul etmişdi.

(Ardı var)

Nazim MUSTAFA

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər idarəsinin Prezident Kitabxanasının şöbə müdürü, tarix üzrə fəlsəfə doktoru

Zengəzurun Hacisamlı camaati

XVIII yüzulin ikinci yarısında Qaraçorlu mahalında bir neçə tayfa icması və kənd camaatı cəmlənmişdi. Ən böyük icmalardan biri Hacisamlı camaatı idi.

Camaat öz adını Hacı Sam Şadılıdan alıb. Bəzi qaynaqlara görə, Hacı Sam Xorasanda ömür-gün sürüb. Hacı Samın Hüsən adlı oğlu vardi. Hüsən Xorasanda, Məşhəd dövrəbə-

sonra Qaraçənli tayfası bu yurddada məskunlaşmışdı. Qaraçənlilərin ilk düşərgəsi Bazardüzü idi.

Hacisamlı camaatı Qarabağ xanlığının siyasi yaşamında mühüm rol oynamışdı. Rus-Iran savaşlarında fəal iştirak etmişdi. Gah ruslara, gah da iranlılara kömək etmişdi. Hacisamlıların Qacar ordusuna köməyi haqqında tarixçi Mirzə Yusif Qarabağı

Xudaverdinin (Tanrıverdi, Məmməd), Qələndər (Allahverdi, İmamverdi, Şahverdi) uşaqları dövran keçirirdilər.

1827-ci ildə Hacisamlı camaatının bir böülüyünün başçısı Həsən Qələndər oğlu idi. Onun yanında əslən Dilağardalı Məmmədqasim Xələf oğlu (1787-?), arvadı Nisə, oğlu Allahverdi və qızı Güllü ilə olurdu.

Hacisamlı camaatı bir neçə tayfadan ibarət idi. Bu tayflar: qasimuşağı, qarabayramlı, əhməduşağı, qaraçənli... Hacisamlı camaatı Gəvənli, Babadünlü, Babadün, Qaraçənli-Alaqaya, Qaraçənli-Kumbəzli, Qasimuşağı (Kürdhacı), Əhməduşağı (Rəsullu), Namlı (Lələbağılı), Qarabayramlı, Ərdəşəva, Pircahan, Piçənis, Vağazin və Şəlvə adlı kəndlərdən ibarət idi. Qasimuşağı tayfası Kürdhacı, Şamkənd, Birinci Çorman, İkinci Çorman, Ələkçi, Bozdoğan, Piçənis, Bülövlük şenliklərini salmışdır. Qarabayramlı tayfası Şəlvə, Qabaqtəpə-Daşlı, Kalafalıq-Daşlı, Canibəyli, Narişlar, Vəlibəyli, Budaqdərə, Imanlar, Hacixanlar, Qovuşağı, Dambulaq-Seyidlər, Kaha, Pircahan, Alpout, Qoşasu, Aliqulular kəndlərini yaratmışdır. Əhməduşağı tayfası Hətəmlər, Muncuqlu-Rəsullu, Korcabulaq, Taxtazavod yaşayış məntəqələrini bina etmişlər. Qaraçənli tayfası

rovla ailə qurmuşdu. Davud ağa adlı oğlu, Mariya xanım adlı qızı vardi. Davud ağa Həsən bəy oğlu 1864-cü ildə Tiflis şəhərində doğulmuşdu. Əhməd xan həm dini, həm də hökmət qaydası ilə onu varisliyə götürmüştü. Şuşada yaşıyırıldı. Əhməd xanın ona ayırdığı mülkü idarə edirdi. Sonra Sankt-Peterburq şəhərinə köçdü. Milis praporşiki rütbəsi vardi. Davud ağa 14 yanvar 1890-ci ildə vəfat edib. Davud ağa Natalya Iosifovna Boyko adlı xristian qızla evlənmişdi. Övladı olmadı. Mariya xanım Tiflis şəhərində dünyaya gəlmışdı. Büyüyəndən sonra xristianlığı qəbul edib (Mariya Aleksandrovna) polkovnik Fon-Kruzenşternlə həyat qurmuşdu. Hacılı camaatının torpaqlarının vergisini Natalya Boyko və Fon-Kruzenştern toplayırdı. Hacisamlı mahali XIX yüzildə Alxası, Vağazin, Kalafalıq, Bozgüney, Ağcayazı, Ardıcı, Nureddin, Ferraş, Korcabulaq, 1-ci Tığış, 2-ci Tığış, Qorcu, Zağaaaltı, Oğuldərə, Qoşasu, Alpout, Bülövlük, Daşlı, Vəlibəyli, Narişlar, Hətəmlər, Kaha, Kürdhacı, Ərikli, Hacisamlı, Piçənis, Xaçınaylı, Güləbird, Pircahan, Əliqulu, Qaraçanlı, Təzəkənd, Ərdəşəvə, Haqnəzər, Qozlu, Fingə, Bülüldüz, I Ipək, Ayibazarı, Hoçaz, Şamkənd, Köhnə Çorman, Bozdoğan, Ələkçi, Nağdalı, Şəlvə, Qovuşağı, Zorkeş (Hacixanlar), Budaqdərə, Imanlar kəndlərini yaratmışdır.

1905-1906-ci illerdə Hacisamlı

rində dünyaya gəlmışdi. Heyvandırıqla məşğul idi. Müqəddəs Məkkəyi-Mükərrəmi ziyarət etmişdi. Hacı Hüsənin Şirin bəy adlı oğlu vardi. Şirin bəy Məşhəd cəvərində dünyaya göz açmışdı. Yekəlib, yetman igid olandan sonra, tayfa-toluğunu (10 ailədən ibarət Babadünlü tayfasını) başına yığıb, Qarabağ üz tutmuşdu. İlk dəfə Ərdəşəvə və Vağazin torpaqlarında binələmişdi. Zorkeşidə məskunlaşan qeyri-müsəlmanlar Şirin bəyin tayfasına korluq vermiş, mal-heyvanını otlaga buraxmamışdı.

"Tarixi-Safi" adlı əsərində yazır: "Bir tərəfdən qızılbaşlar, digər tərəfdən Hacisamlının kürdləri və qeyri türklər, eləcə də günəşin istisi, yolların çətinliyi, əyri-üyrülüyü ruslara mane olduğu üçün qalaya gələ bilmədilər və batalyonu suya çatdırı bilməyib, dağıldılar. Bəziləri qətl olundu və bir hissəsi də əsir düşdü..." (Bax: Qarabağnamələr, 2-ci kitab, Bakı, "Yazıcı", 1991, səh.)

Ibrahimxəlil xan hakimiyyətinin son dönməndə Qaraçorlu tayfasını, Hacisamlı camaatını oğlu polkovnik Xanlar ağaya tapşırılmışdı. Qaraçorlu elini savaşlara Xanlar ağa aparırdı.

Tarixçi Mir Mehdi Xəzani "Kitabi-Tarixi-Qarabağ" adlı əsərində Xanlar ağanın Qaraçorlu elinə başçılıq etməyindən dəfələrlə bəhs etmişdir. Tarixçi yazır: "Xanlar ağa öz müqərribi və ixtiyarı olan Əhməd ağa ilə Qaraçorlu və Hacisamlı kürdlərinin mahalına daxil olub..." Başa bir yerdə yazır: "...Xanlar ağa dəxi öz ixtiyarında olan Hacisamlı və Sultanlı xalqının atlı və piyadəsinin cəm edib..." (Bax: Qarabağnamələr, 2-ci kitab, Bakı, "Yazıcı", 1991, səh.).

1823-cü ildə Hacisamlı camaatı: Vergiödəyənlər: 132 tüstü, ödəməyənlər: Sultan Əliməhməd bəy 1 tüstü, onun qohumları məaf 4 tüstü, rəiyətleri qeyri-müsəlman 6 tüstü, kasib 12 tüstü, molla 2 tüstü, çavuş və onbaşı 1 tüstü.

Hacisamlı camaatının bir hissəsi Mehdiqulu xan Cavanşirə bağlı idi. Bu oba XIX yüzilin öündə, 1827-ci ildə 60 tüstündən ibarət idi. Obada Rövşənin (Molla Şərif, Abbas, Tanrıverdi, Şahbaz), Hüseynin (Haqverdi, Allahverdi, Xıdır, Hüseynşah, Həsən), Bağırın (Xəlil, Cəlil, Mehdi), Əli bəyin (İmamqulu bəy, Vəli bəy, Bayram bəy). Xəlilin (Məmmədəmin, Tanrıverdi), Tərlanın (İman, Məmməd), Hacixanın (Həsən, Fətəli), Cəfərin (Bayram, Süleyman),

Qorcu, Qarabəyli, Zağaaaltı, Löləbağılı, Ərikli, Güləbird və başqa yaşayış məntəqələrinin əsasını, ilk daşını qoydular. Babadünlü tayfası Bülüldüz, Ipək şenliklərinin bünyadını qoydular.

XIX yüzildə Qarabağda oğruluq qoçaqlıq, qəhrəmanlıq sayılırdı. Qarətəlle sonuclanan xanlıq savaşları bitmiş, silahlar yere qoyulmuşdu. Dəliqanlılar özlərini yeni atib-tutmaq, vurub-çapmaq meydani olan qaraogurluqda sınayırdılar. Bu dönmədə Hacisamlı cavanları da qaraogurluğa qurşanmışdilar. Ünlü şair Qasım bəy Zakir yazdı:

**Səfiyürdü, Hacı Samlı, Kolani,
Tutarlar, soyarlar dalda qalanı,
Viran olsun görüm Doyranbasanı,
Evde yatan yoxdu, qarışib papaq.**

Hacisamlı camaatının bir hissəsinin iyiyəsi isə Xanlar ağa Ibrahimxəlil xan oğlu Sarıcalı-Cavanşir idi. Xanlar ağa 1831-ci ildə varissiz vəfat etdiyindən camaat qardaşı Əhməd xana qaldı. Əhməd xanın oğul övladları hələ sağlığında tələf olduğundan qızı Bikə ağa dövr edildi. Bikə ağa general-leytenant Həsən bəy Ağala-

camaatı ermənilərə qarşı qəhrəmanlıq göstərmışdı. Mir Möhsün Nəvvab yazır: "Başa bir yerdə, yəni Hacisamlı və Piçanlı kürdləri toplaşaraq Gorusun Xənəzək kəndinə hücum etdilər. Ermənilərin qabaqcadan gördükəri tədarüklerinin çox olmasına baxmayaraq, müsəlman kürdlərin bu qəfil hücumundan karixaraq bilmədilər nə etsinlər. Müsəlman kürdlər onların çəşqinqılığından istifadə edərək bir tərəfdən kəndin evlərinə od vurmağa başladılar. Beləliklə, onlar 20 evi yandırdılar. Evlərin alovu və müsəlman kürdlərin nərələri göylərə yüksəldirdi. Ermənilər bu hücumun qarşısında davam gətirə bilməyib qaćmağa başladılar. Beləliklə, Xənəzək kəndində 20 nəfər erməni öldürdü. Müsəlmanlar əldə etdikləri qənimətləri özləri ilə kəndə getirdilər". Hacisamlı camaatı tarixən qoçaq, qəhrəman bir toplum olub.

Mənbə:

Ənvər Çingizoğlu, Hacisamlı camaati, "Soy" dərgisi, Bakı, 2009.

Ənvər Çingizoğlu. Qaraçorlu mahali. "Soy" dərgisi, 1 (27), Bakı, 2009. səh.97-106.

Sonda Şirin bəy camaatı başına toplayıb, zorkeşiləri qovub-çıxarıbmışdı. Köməyə gələn Gəvənli tayfasına xeyli torpaq ayrırmışdı. Nadir şah Qırxlı-avşarın ölümündən sonra Şirin bəyin qohumu Qasım da uruq-turuğunu toplayıb, Qaraçorlu mahalına gelmişdi. Şirin bəy ona Kürdhacı torpağını tuş vermişdi. Qasimuşağından

Azərbaycanlıların deportasiyası və 1988-ci il faciəsi

Ermənistanın müasir sərhədləri daxilində yaşayış azərbaycanlıların sayı 1926-ci ildə 84,5 min nəfərdən artıb 1931-ci ildə 106,8 min, 1939-cu ildə isə 130,9 min nəfərə çatmışdır. Təbii artım 1939-cu ildə 1926-ci ilə nisbətən 154,9 faiz, 1931-ci ilə nisbətən isə 122,6 faiz təşkil etmiş, mütləq artım 12 il ərzində 56,4 min nəfəri keçmişdir. Hər min nəfəre düşen ali təhsillilərin və alimlərin sayına görə erməniləri üstələmişdilər. Həmin dövrə ermənilərin təbii və mexaniki artımı müvafiq surətdə 118,6 faiz və 102,2 faiz olmuşdu. Azərbaycanlıların xüsusi çəkisi 1926-ci ildə 9,5 faiz olduğu halda, 1931-ci ildə 10,1 faizə, 1939-cu ildə isə 10,5 faizə çatmışdır.

Bundan narahat olan Ermənistən SSR-nin rəhbərliyi azərbaycanlılar coxluq təşkil edən rayonlarda inzibati-ərazi bölgüsü aparmış, Dilican rayonu İcevan və Krasnoselsk rayonlarına, Kalinino rayonu Kalinino, Stepanavan, Noyemberyan rayonlarına bölünmüş, əhalisi bütünlükle azərbaycanlılardan ibarət olan Qarabağlar rayonu Vedi rayonuna, Amasiya rayonu Qukasyan rayonuna birləşdirilmişdir. Zəngibasar rayonu Artaşat və Eçmiədzin rayonları arasında bölünmüdüdür. Beləliklə, bu rayonlarda azərbaycanlıların xüsusi çəkisi azalmış, ziyalıların bu və ya digər vəzifə tutmaq imkanları heçə enmişdir.

Erməni millətçiləri SSSR-də keçirilən kolxozların birləşdirilməsi, perspektivsiz kəndlərin ləğvi kampaniyasından da azərbaycan kəndlərinə qarşı məharətə istifadə edə bildilər. Kəndlərin bir qismi "perspektivsiz" kimi gələmə verilərək ləğv edildi, ermənilər yaşayış kəndlərlə birləşdirildi. Bunlar Azərbaycan məktəblərinin, mədəniyyət ocaqlarının bağlanması, milli kadrların işsiz qalmasına və başqa yerlərə köcməsinə səbəb olmuşdur.

Stalin-Mikoyan-Beriya üçlüyü nün fitvasına əsasən 1947-1952-ci illərdə Ermənistanda 130 min nəfəre yaxın azərbaycanlı əhalinin guya "könlüllü surətdə" heyvan daşınan üfunətli vəqonlarda köçürülməsi təşkil olundu.

1948-ci il Ermənistanda yaşayış azərbaycanlıların həyətində yeni faciələrin başlanğıçı kimi tarixdə həkk olunmalıdır. Stalin-Mikoyan-Beriya üçlüyü Ermənistanda yaşayış azərbaycanlılara qarşı yeni genosid proqramının əsasını qoydular. "Ermənistən SSR-dən kolxozçuların və başqa azərbaycanlı əhalinin Azərbaycan SSR-in Kür-Araz ovalığına köçürülməsi haqqında" SSRİ Nazirlər Sovetinin 1947-ci il 23 dekabr tarixli gərarı əsasında Ermənistanda yaşayış 100 min nəfər azərbaycanlı ahali köçürülməli idi. Bununla 1948-ci ildən soydaşları: mızın ata-baba yurdlarından guya "könlüllü" deportasiyası başlandı. Qərarın 11-ci bəndində deyilirdi: "Ermənistən SSR Nazirlər Sovetinə icazə verilsin ki, azərbaycanlı əhalinin Azərbaycan SSR-nin Kür-Araz ovalığına köçürülməsi ilə əlaqədar onların boşaldıqları tikililərde və yaşayış evlərində xaricdən gələn erməniləri yerləşdirmək üçün istifadə olunsun". Belə izah olunurdu ki, Ermənistən kicik ərazisində xaricdən gələn erməniləri yerləşdirmək çətindir, və azə-

baycanlıların köcməsi ermənilərə göstərilən qardaşlıq münasibətinin təzahüründür.

Qəribi Azərbaycan torpaqlarında ermənilərin yerləşdirilməsi üçün SSRI Nazirlər Soveti 1945-ci il noyabrın 21-də xüsusi qərar gəbul etmişdir. Bu qərarda xaricdən ermənilərin gətirilməsi və

yev, Tapdıq Əmiraslanov, Yunis Rzayev və başqaları idti. Beləliklə, Basarkeçər rayonunda azərbaycanlılar yaşayış 33 kəndin əhalisi yerində tərəpmədi, 1988-ci ilin deportasiya dövrünə qədər bütün təzyiqlərə sinə gərdi.

Köçürməni süreləndirmək üçün Ermənistən SSR-nin rəhbər-

Ermənistəndə yerləşdirilməsinin bütün detalları nəzərdə tutulmuş, azərbaycanlıların köçürülməsi xərici ermənilərin boşalan kəndlərdə yerləşdirilməsilə əsaslandırılmışdır. Sonralar aşkarlandı ki, əslində bu kəndlərdə yerli ermənilər məskunlaşdırılmışdır. Deməli o zamandan əsas məqsəd azərbaycanlıları qovmaq, erməni kəndləsinin yerini genişləndirmək idi. Boşalmış 200-dən çox kənddə bir nəfər də olsun xaricdən gələn erməni yerləşdirilməmişdir. Ləğv olunan

Qarabağlar rayonunun bütün kəndlərinin ərazisi Vedi rayonundakı ermənilər yaşayış kəndlərin mal-garası üçün otlaq yerinə çevrilmişdir. Martuni rayonu dağ kəndlərinin erməni əhalisi Vedi və Artaşat rayonlarında, Ağın rayonu dağ kəndlərinin erməni əhalisi Zəngibasar rayonunun Mehmandar və digər kəndlərdən yerləşdirilmişdir. Yalnız İrandan köçüb gələn ermənilər üçün Eçmiədzin, Hoktemberyan, Artaşat rayonlarında bir neçə sovxoza təşkil olunmuşdur.

Kommunist partiyasının təbliğat-təşviqat maşını işe salınır bu köçürməni belə əsaslandırmağa cəhd göstərirdi ki, Ermənistəndən köçürülen azərbaycanlılar Azərbaycanın geniş və münbət torpaq sahələrində maddi durumlarını xeyli yaxşılaşdırı, mədəniyyət, təhsil sahəsində inkişaf edə biləcəklər. Sovet Azərbaycanında məkrili erməni kələyini heç kim dərk etməmiş, əksinə, Azərbaycandan onlarca rəsmi nümayəndələr, o cümlədən Nazirlər Soveti sədrinin müavini, ziyalılar Ermənistəndən gedib azərbaycanlılarla səhətə aparır, köçürməni Lenin-Stalin milli siyasetinin yeni bir təzahürü kimi qələmə verir, prosesi sürətləndirməyə çalışırlar.

Buna baxmayaraq bir sıra rayonlarda el aqsaqqalları müqavimət göstərməyi bacarmışdır. Əhalisinin 90 faizindən çoxunu azərbaycanlılar təşkil edən Basarkeçər rayonunda "köçürmə" ciddi çatınlıklarla müşahidə edilmişdir. Rayon əhalisi köçürməni təşkil etmək üçün rayona gələn emissarlara deyirdi: "Aramızda Şahdağı, o tərəfdə isə Kəlbəcər var. Niye bu gəder əziyyət çəkib bizi oraya köçürürsün? Yaxşı olmazmı ki, biz yerimizdə qalaq, sərhəddi bu tərəfə - Göyçənin (Sevanın) ortasına çəkəsiniz?" Bu kimi gizli müqavimətlərin təşkilatçıları Talib Musa-

lıri hətta rayonların məsul işçilərinə təzyiq göstərirdilər. Məsələn, Əzizbəyov rayonunun İcraiyyə Komitesinin sədri Yusif Abbasov və raykomun ikinci katibi Əziz Cəfərov Yerevana dəvət edilmiş, oradan qayıtdıqdan dərhal sonra Y. Abbasov Bakıya, Ə.Cəfərov isə Mir-Bəşir rayonuna köçürüldürlər. Nə qədər qəribə görünə də onların vəzifədən azad edilməsi nə rayon partiya komitəsində, nə də rayon Sovetinin sessiyasında müzikəre olunmamışdır.

Rayon əhalisinin üçdə birindən çoxunun azərbaycanlı olmasına baxmayaraq bir gün ərzində rayon mərkəzində vəzifə tutan bir nəfər də azərbaycanlı kadr qalmadı. Bunları gəren azərbaycanlı əhalisi köçkünlər yoluna üz tutdu.

Ermənistən hökuməti köçürmənin təşkili zamanı belə bir taktika seçmişdir. İlk növbədə əhalisi qarışq olan, sonra münbət torpaqları və yaxşı iqlim şəraitini olan kəndlərin azərbaycanlı əhalisi köçürüldü. Qarışq kəndlərdə onların evinə dərhal həmin kəndin erməni əhalisi yerləşir, ev-esiklərinə sahib olurdular. Əhalisi bütünlükə köçürürlən kəndlərdə isə dağlarda yaşamış ermənilər məskunlaşdırıldı.

Məsələn, Əzizbəyov rayonunun mərkəzindən 10 km cənub-şərqdə, Əzizbəyov-Sisyan yolunun sağında, meşəli təpələrə əhatə olunmuş səfali bir guşə - Cul kəndi vardi. Uzaqdan baxarkən kənd iri bir amfiteatra bənzəyirdi, içində bülər kimi bərəq vuran şəffaf bulaq axırdı. Kənddəki 1X-XVI əsrlərə aid qəbiristanlıq buranın qədim türk tayfalarına məxsus olduğunu sübut edirdi. 1831-ci ildə 25 evdə 117 nəfər, 1891-ci ildə 899, 1905-ci ildə 1222, 1931-ci ildə 960 nəfər azərbaycanlı əhalisi olmuşdur. 1931-ci ildə 1905-ci ilə nisbətən əhalinin azalması 1918-1920-ci illərdə ermənilər tərəfindən törədilən soyqırımın nəticəsi idi. 1918-ci ildə əhalisi kəndi tərk etmiş, 1920-ci ildən sonra geri qayıtmış, 1949-1950-ci illərdə Azərbaycana köçürülmüşdür. İnsanları ele tələm-tələsik çıxarmışdır ki, hətta kolxoz sədri Rizvan Quliyev əmək haqqına düşən taxılı belə apara bilməmişdi.

Azərbaycanlılar köçürüldən dərhal sonra dağlıq Ağxaç kəndinin erməni əhalisi burada yerləşdirilmişdir. Cul kəndi 63°, 16', 45" uzunluq, 39° 39' 35" en dairəsində, dəniz seviyyəsində,

1885 metr yüksəklikdə, Ağxaç kəndi isə 63°, 05', 45" uzunluq, 39° 35', 57" en dairəsində, dəniz seviyyəsindən 1940 metr yüksəklikdə yerləşmişdir. Beləliklə, daha yüksəklikdə yerləşən kənd əhalisi aşağıya - mimbit torpaqları olan kənde köçürülmüşdür. Ermənistən SSR Ali Sovetinin 1950-ci il 18 aprel tarixli fermanı ilə Cul kəndi Artavan adlandırılmışdır. Əhalinin köçürülməsi ilə yanaşı tarix də saxtalaşdırılmışdır. Erməni mənbələrində Cul kəndini səciyyələndirən dəliller Ağxaç kəndinin adına yazılmışdır. Bu kimi saxtalaşdırma belə bir rəy yaradmaq üçündür ki, guya 1950 ilə gədər Cul kəndində azərbaycanlılar yaşamayıb.

Yeri gəlmışkən qeyd edək ki, Ağxaç kəndində yaşayış ermənilərin əedadları 1828-1829-cu illərdə İranın Xoy və Salmast şəhərlərindən gəlmiş, əvvəlcə Söylən kəndində, sonra isə əvvəller azərbaycanlılar yaşamış Ağxaç kəndində yerləşdirilmişdir. 1831-ci ildə Söylən kəndində 14 ailədə 58 nəfər, Ağxaç kəndində isə 6 ailədə 37 nəfər azərbaycanlı əhalisi olub. İrandan köçüb gələn ermənilərin Dərələyəz bölgəsində yerləşməsi ilə əlaqədar bu kəndlərin azərbaycanlı əhalisi başqa kəndlərə köçmüsdür.

Digər kəndlərin də başına eyni oyunlar açılmışdır. Sovet Ermənistəndə əvvəlcə 1918-1920-ci illər azərbaycanlı əhalisi qovulmuş kəndlərin, sonra internasional adlananların 1948-1952-ci illərdə və nəhayət, əhalisi 1988-ci ildə qovulmuş bütün kəndlərin adı dəyişdirilib erməniləşdirilmişdir. Buna həm Azərbaycan xalqına, həm də tarixə qarşı təcavüzədən, genosidən başqa özgə ad vermək olmaz.

Göründüyü kimi, Çar Rusiyası dövründəki hadisələrlə Sovet dövrünün hadisələri bir-biri ilə üst-üstə düşür. Yalnız bir fərqli: Çar Rusiyası dövründə azərbaycanlılar ev-esiklərindən qovulur, yerlərində ermənilər məskunlaşdırılır, kəndlərin adı olduğu kimi qalır, onların milli mənsubiyyəti saxlanılır, Sovet dövründə isə azərbaycanlılar qovulur, yurdlarında ermənilər məskunlaşdırılır, kəndlərin adı dəyişdirilib erməniləşdirilir, tarix saxtalaşdırılır.

Azərbaycanlıların Ermənistəndən yola salınması da ağır məsələlərdəndir. Ermənistəndən köçürülenlər ev-əşyaları, mal-qaraları ilə birləikdə heyvan daşınan vəqonlara doldurulub İmisi, Sabirabad, Saatlı, Beyləqan, Ağdaş, Göyçay, Zərdab, Ucar, Xanlar rayonlarına doğru, Yerevan-Naxçıvan-Mincivan-Horadiz-Saatlı istiqamətində yola salınırdı. Qızımar yay günlərində köckünlərin nə dərəcədə əzab-əziyyət çəkdiklərini təsəvvür etmək çətin deyildir.

Köckük karvanlarından birinin keçdiyi yolu nəzərdən keçirək. Basarkeçər, Nor-Bayazət, Axta rayonlarından köçürülenləri Zəngibəsar (Uluxanlı) dəmir yolu stansiyasına toplayırdılar. Onların bir yere yiğiləsi, vagonların yükləməsi azı 10 gündən çox çəkirdi. Bundan sonra 30-40 vəqondan ibaret köckük karvanı yola salınırdı. Hərəkət elə planlaşdırılmışdır ki, köckünləri daşıyan qatarlar iri dəmir yolu stansiyalarından gecələr keçirdi. Ona görə belə edirdilər ki, yerli əhalisi köckük soydaşlarının

acınacagli halını görüb narazılıq etməsinlər.

Köckünlərin İmisi, Saatlı, Ucar, Ağdaş, Xanlar rayonlarına gedib çatması ən azı 10-15 gün çəkirdi.

Əhalisi və mal-qara suzułuqdan, acliqdan xeyli əziyyət çəkirdi. Mal-qara qızdırımdan tələf olurdu, qocalar və uşaqlar arasında ölüm halları baş verirdi. Köckük vəqonlarında doğulan uşaqlara valideynləri Köçxanım, Köçəri adları verirdilər. Köçəri qədim zamanlardan, Köçxanım isə Sovet dövrünün töhfəsi idi. Amasiya, Noyemberyan, Qafan, Sisyan, Əzizbəyov, Mikoyan və başqa rayonlardan yola salınanlar da bu kimi acınacaqlı vəziyyətlə üzləşirdilər.

Ermənistəndən yola salınanlar Azərbaycanda qarşılıyanlar arasında lazımi əlagənin olmaması üzündən gələnlər Azərbaycan rayonlarında da xeyli əziyyət çekirdilər. Əksər hallarda qatarlar vaxtında mənzil başına çatmadı, bu səbəbdən köckünlər vaxtında garşılanmındılar. Stansiyalar etrafında təkəlüməş insanlar yeni əziyyətlə üzləşirdilər.

1948-1952-ci illərdəki köçürmə zamanı köckünlərin yüzilliklərə yaşadığı və yeni məskunlaşdırıldığı ərazinin iqlim fərqi nəzərə alınmalıdır. Dəniz seviyyəsindən 2000 metr yüksəklikdə, dağlıq rayonlarında yaşayanların Azərbaycanın aran rayonlarında yerləşdirilməsinə bağlıdır. Rayon əhalisinin üçdə birindən çoxunun azərbaycanlı olmasına baxmayaraq bir gün ərzində rayon mərkəzindən 10 km cənub-şərqdə, Əzizbəyov-Sisyan yolunun sağında, meşəli təpələrə əhatə olunmuş səfali bir guşə - Cul kəndi vardi. Uzaqdan baxarkən kənd iri bir amfiteatra bənzəyirdi, içində bülər kimi bərəq vuran şəffaf bulaq axırdı. Kənddəki 1X-XVI əsrlərə aid qəbiristanlıq buranın qədim türk tayfalarına məxsus olduğunu sübut edirdi. 1831-ci ildə 25 evdə 117 nəfər, 1891-ci ildə 899, 1905-ci ildə 1222, 1931-ci ildə 960 nəfər azərbaycanlı əhalisi olmuşdur. 1931-ci ildə 1905-ci ilə nisbətən əhalinin azalması 1918-1920-ci illərdə ermənilər tərəfindən törədilən soyqırımın nəticəsi idi. 1918-ci ildə əhalisi kəndi tərk etmiş, 1920-ci ildən sonra geri qayıtmış, 1949-1950-ci illərdə Azərbaycana köçürülmüşdür. İnsanları ele tələm-tələsik çıxarmışdır ki, hətta kolxoz sədri Rizvan Quliyev əmək haqqına düşən taxılı belə apara bilməmişdi.

Azərbaycanlıların Ermənistəndən yola salınması da ağır məsələlərdəndir. Ermənistəndən köçürülenlər ev-əşyaları, mal-qaraları ilə birləikdə heyvan daşınan vəqonl

Füzulinin "Kurd dilində şeirləri gün üzüne çıxdı"

Füzulinin Kurd dilində şeirləri gün üzüne çıxarıldı. İtkin şeirlər, şair Selim Temə tərəfindən latin əlifbasına çevrildi.

Cemal Süreya, ömrü yetsə, Füzulinin "Beng ü Bâde" sini günümüzün türkçesine çevirecekti. "Bu uzun şeir kürdlerin və türklerin qardaşlıq simvolu olacaq" demiş, Füzulinin "qardaşlığı" simvolu saymışdı.

Yaxşı amma səbəb başqa bir şair deyil də o? Bir çox kitab və məqalədə Füzulinin kürd olduğu və "İşdə bunlar" deyilib göstərilməsə də Kürtçe şeirlər yazdığını bildirilir. Görəsən Cemal Süreya bunu biliş idimi? Köhnə ədəbiyyatı vaqif bir şair olaraq bu şeirləri görmüş idimi?

Füzuli kimi böyük bir şairi sahiblənmək, bunun maddi təməli olmasa belə mənalıdır əlbəttə. Ancaq pespaye bir irqiliklə dolu Türkolojide tarixi, kürdler və Kürtçeye dair hər şeyi örtməklə marufken "şayiə" ni səbəb ciddiye almayaq? Ehtiyat şərti ilə təbii. İki şeydən söz edəcəyəm, ehtiyata nümunə olsun:

1. illərə Nefî'nin Kurdish şeirləri olduğu deyildi. Bunu söyleyenlər arasında bir zamanların prezidentliyə namizəd, indilərdə MHP millət vekili olan Ekmələddin İhsanoğlu da var.

([Http://www.dha.com.tr/kurtce-egitime-taraftaram_725057.html](http://www.dha.com.tr/kurtce-egitime-taraftaram_725057.html))

Sonra Cənubi Kürdistanlı çalışqan bir alim olan Tehsin İbrahim doski bir nüsxə tapdı və nümayiş etdi. Bu mətn, bilinən Nefî'ye deyil, türk, fars, Goranı və Soranı şeirlər yazan Nefâ'ye aid idi. Bilinməyən bir ad idi. Çox da yaxşı oldu. Bir roman üçün bir fikir: 1960-ci illərdə "nə kürd, nə də Kürtçe vardır" demək məcburiyyətində qalib köhnə Türk ədəbiyyatında həkimə edən Siverekli bir gənc, zamanın əlyazmaları kitabxanasında nəfi sandığı Nefâ'ının mətnini görür. Qorxudan sapsarı kəsilih. Texnoloji bir vasite da yox ki kopyala! Həm kopyalasa dövlət-dən necə saxlayacaq? Bizim gənc kitabxanadan yorğun dizlərle çıxar. Bir gün, siyasi bir Kürde Nefî'nin Kurdish şeirlərini gördüyüünü söyləyir və şayiə yayılır! Bu, təbii, Nefî'nin Kurdish şeirlərinin olmadığı mənasını verməz.

Dövlət tərəfindən gizlədilən əlyazmaları

2. Ankaradakı Milli kitabxanada bir Melanın Cizîrî divanı vardır amma qapağı Füzulinin "Leyli vü Mecnûn" udur! Başqa bir roman üçün başqa bir fikir: (Bəlkə də) Kürtçənin qadağan edildiyi dövrün Milli Təhsil nazirlərindən olan Bedirxanı mənşəli Hüseyin Vasif Çinar, bütün əlyazmaları dövlət tərəfindən toplanarkən, əlindəki divanı gizləmə gərəyi duydu, yox edilməsinə içi əl vermedi. Onu "Leyli vü Mecnûn" un qapağının içine saxlayıb təslim etdi. Həm bu nüsxə elə belə bir nüsxə deyil. Teyar Paşa Amedî'nin bilinən tek nümunəsi olan öz xətti (Söz mövzusu kitabxananın amr nüsxəni tapıb yakmasınlar dərhal, bir kopyasını çoxdan aldım!). Bəlkə biri o mətni gördü, Füzulinin Kurdish şeirlər yazdığını sandı!

AZERİCE, KÜRTÇE qohumluğu

1483'te doğan Füzulinin Azeri, bu səbəbdən Türk sayan bir çox mətn söz mövzusudur. Bir neçə şey atlandı amma. İranın bir dil olan köhnə Azerice ilə Kurdish arasında möhkəm bir əlaqə var, qohum diller. Həm "əz" həm "min" vardır bu iki dildə. O "əz" çevirilib "öz" olur, dil bir assimilyasiya reallaşar. "Azər" (atəş) isə Kürtce içinde "adir-ağır" (Zazakî-Kurmancî) halında yaşayır ya da əksinə. İki cəmiyyət qohundur, amma Azerice assimilyasiya nəticəsində artıq "Türkî" bir dildir. Bu səbəbdən Füzulinin Azeri də olsa Kürd də olsa Kurdish bilmesi və yazması çəsdirici deyil. Sahə ilə əlaqədar bütün qaynaqlarda onun Ərəb, Fars və Türkçe şeirlər yazdığını ifade edilər. Yaxşı ya Kurdish?

Kurd ədəbiyyatının yazılı tarixiyle əlaqədar işlərdə ümumiyyətlə 9. əsr və sonrasın-

dan qalan Goranı mətnlərdən söz edilir. Bu mətnlər 19. əsrde ya yazıya keçirilmiş ya da köhnə səhifələr "dəftər / tezkire" şeklinde tarix Hərçənd daha köhnə tarixli "Keşkül / tezkire" lər də var; Anwar Sultanının 1998-ci ildə Londonda nümayiş, A. M. Mardoukhi'nin (1739-1797) "Keşkül Şir-i Goranı Kurdi / Anthology of Gorani Kurdish Poetry" si kimi.

Sözü edilən şeirlərin dərhal hamisi "xalq

şeiri" tərzindədir. Amma "klassik / divan" ədəbiyyatı baxımından baxıldığındə bilinən ən köhnə mətn, Kamal Fuad'ın 1970-ci il tarixli "Kurdische Handschriften" kitabında ifadə etdiyinə görə 14. əsrde Mele pərişan tərəfindən yazılmış sofist bir mesnevinin. Ancaq Kurmancı klassik şeiri üçün bildiyimiz en köhnə ad, Elî Herîr'dir.

İTMİŞ DIVANI

Şərif-Xan, 1597-ci il tarixli "Şerefname" sində Mîr Yaqub Zerqîn'in də bir Kürtçe divanının olduğunu söyləyir. Hələ də bulun-abiləmə bir divan deyil bu. Amma Herir və Zerqîn'in 1500-cü illərdə yaşadığını qəbul etsək Füzuli ilə yaşıl olduğunu görməmiz lazımdır. Hətta əgər aşağıda köçürüyüñ qaynaqlar və Kürtçe beytlər doğru isə, bəlkə də Füzulinin klassik Kurmancı şeirinin -şimdilik- bilinən ən köhnə adı saymağımız lazımdır!

Əlbəttə Füzuli Kurdish yazıbsa belə bu onun kürd olduğu mənasını verməz. Burada Füzulinin Kürtlüğünü sübut çalışıram onsu da. Diqqətimi daha çox çəkən şey, Türkolojide qalıq adlarının Füzulinin kürd olmadığını səhifələrlə anlatmalarıdır. Bu məni kuşkulandırıb. Bunlar bir şey saxlayırlar!

Türkçənin içindən gelib Kurdish şeirlər yazan bir yarımdən addan söz edə bilerler ki buçuğu Gelibolulu Əlinin (1541-1600). 10 dildə yazdığı bir mülemmasında Kurdish (Kurmancı) bir sətir də vardır: "Kürd olan vəlvelə ilə bunı iradə eylər / Dekojim te tu Bizansın dirübə min tu biyar." Bir və tek ad isə İbrahim Xəlil Soğukoğlu'dur (1901-1952). Divanında 6 dənə Kurdish şeir vardır amma özü şairdən çox keşfiyyat agenti olaraq bilinər. Çox qarışq olan bu məsələyə heç girməyin. Konsentrə imanlı köşə yazarlarından bəziləri Rojava'da məsələ murat etdikləri çərçivədən çıxınca daha əvvəl sınanmış və işə yaramış "Soğukoğlu modeli" ni təklif etdilər bir ara demək kifayətlənək!

Kurd şair ÜÇÜN Füzuli MÜSTESNASI

Klassik dövrde Osmanlı / Türk və kürd şairleri bir-birlərini şairdən saymazlar çox; nazireydi, təhmisti yazmazlar. Amma Kürd şairleri üçün Füzuli müstəsnadır. Məsələn Pertew Begê Hekarîn (1777-1841) bir şeiri, birbaşa Füzulinin bir şeirinin tərcüməsidir. Abdurrahman Adak'ın bir yazısındaki diqqətə ilk beyit baxaq: "Menyə tək heç kim zâr ü pərişan olmasun yâ Rəb / Əsir-i dərd-i işk u dağ-i hicrân olmasun yâ Rəb" (Füzuli). "Weki min qət kəsek jar ü pərişan hər nebit ya Rəb / Əsir ü dərd (i) darə daxə hicrân hər nebit ya Rəb" (Pertew Beg). O halda kürd şairlerinin ona istiqamətli əlaqəsi yalnız şairliyinə mi? Üstəlik Pertew Beg sünni, Füzuli isə şie.

Bilməm bilirsınız, İranın Şimali Xorasan əyalətində 2 milyona yaxın kürd Şie-şie bir əhali var. Büyük əksəriyyəti Malatya, Sivas, Dersim, Ərzurum, Ahlat və s. mənşəlidir. Uzun məsələ bu da, yaxında çıxacaq "Xorasan Kürdləri: Tarix-Ədəbiyyat" kitabımızda geniş məlumatlar olacaq. Hələ-

lik bu qədərini söyləyim: Bu cəmiyyətin Kelimullah Tewahodî Kanîmal adlı bir mədəni lideri var. Kürdlərin 16. və 17. əsrde xatırlanan bölgələrdən Xorasana göçərtildən 6 cildlik kitabında ev ev, tayfa tayfa izah edər. Onun Kanîmal kəndindəki bir cür diyarşunaslıq muzeyi olan evinin astanasında üz sürmək üçün getdiyimizdə bir kitabını hədiyyə etmişdi ki bizi təkrar Füzuli bəhsində qaytaracaq məlumatları işdə oradan köçürəcəyəm.

Füzulinin YOX EDİLƏN ŞİİRLƏRİ

Yazarın "Hezar və Yek Şəb, Kurmancı, Xorasan, Fəlsəfə-i Şîr və musiqi-i Kurmancı" adlı Fars kitabında söz mövzusu əyalətin paytaxtı Bocnûrd'a bağlı Əliabad kəndində, Elî rehmet Qurdanlı'nun tapıldığı bir əlyazmasından söz edilir (Elî böyük qardaş, əyalətin əhali müdürü icra edən qıymətli bir mədəniyyət insanıdır eyni zamanda). Kanîmal, Füzulinin də Ehmedê Xanı və Horasanlı böyük şair Cəfer Qulî Zengelî kimi dildə şeirlər yazdığını bildirir. Ona görə Füzulinin Kurdish şeirləri yox edilmişdir. Eyni şəkildə bir çox ədəbiyyat tarixçisi onun Kürtlüğünü anmaz. Ancaq A. E. Krimsky, onun Azərbaycandakı bir kürd tayfasına mənsub olduğunu yazmaqdadır. Kanîmal, Baba Merdox'un da bənzər məlumatlar köçürüdüyünü edir.

Yazara görə əlinə keçən nüsxə, dəfələrlə növ surəti (əllə yazaraq kopiyalama) edilməsindən qaynaqlı olaraq oxunmaz hala gəlmişdir. Söz mövzusu nüsxə Fransız qələmi və qara mürekkebə yazılmışdır. 489 beyitten ibarətdir. Bunların 320'si Türkçe, 162'si Kürtçə (Kurmancı). Yazar geri qalan 7 beytin hansı dildə yazıldığını ifadə etmir. Bütün başlıqların Fars olduğu nüsxənin ilk 160 beytinin 149'u Kürtçe, 11-i isə Türkçədir. Yazara görə bu vəziyyət, nüsxənin ilk halında daha çox Kurdish beyitten söz etməyi mümkün edər. Çünkü Kürtçədəki fərqli səkkiz hərfi bilməyən müstənsihler (nüsxəni yenidən yazarlar), çətin gəldiyi üçün Kürtçeyi görməməzlikdən gəlib Fars və Türkçe beytləri kopyalamışlardır. Hər ne qədər güclü bir iddia olmasa da belə deyir yazar.

Gəlek Kurdish beyit. Bu Kurdish beyit baxıldığındə Kurmanciye Behdîn ağzına yaxın olduqları görülür. Xorasan Kürtçesində yaxşıca kompleksləşən ergativitə və çatılıdışı ayrı-seçkililiyi diqqəti çəkər. Bu vəziyyət, onun Xorasan Kurmancısına tərcümə olmadığını göstərir böyük ölçüdə. Ancaq "gep" (danişma) və "se / sa" (üçün, kimi, səbəbiylə) sözleri onun Xorasan Kurmancısına "tərcümə" ola biləcəyini düşündürür.

Digər bir diqqət isə, Kanîmalın nüsxəni matbu hərflərə köçürərkən soranım uyğunlaşdırılmış Ərəb əlifbası ilə yazması və bəzi ifadələri Xorasan ağzına yaxınlaşdırmasıdır. Məsələn "li" əlavəsi "le" olur, "ji" isə "je" olur. Söz mövzusu mətn bir Türkçe-Kürtçe Leyla ilə Məcnun mesnevisidir. Aşağıda bir hissəsinin Latin əlifbasına çevirirəm. Bəzi hissələrdə Kürtçe və Türkçe beytlər art arda gəlməkdədir.

Fars başlıqları isə eklemiyorum (Mətnin fars üçün yardımçılarını əsirgəməyən Siyavuş Azəri və Adnan Oktay'a çox təşəkkür edirəm).

Bu beytlər, söz mövzusu kitabın 153 və 154. səhifələrindən alınmışdır. Ayrıca bura aldığımız beyit biri Türkçədə basılan bir nüsxədə belə görünür: "Əlbəttə bir od ki düşdi cāna / Axır dutuşup çəkər zəbanə." Geri qalan beytlər isə bu nizamda deyil, amma Türkiye nüsxəsində da "hüsxə fərqləri" yla var; nömrələrini göstərdim. Kürtçesinde isə bəzi vəzin problemləri var, bunun həllini də daha yaxşı bilənlərə buraxdım.

Yəni bu şair qətiliklə Füzuli. Kurdish beytlər isə derkenarda deyil, mətnin içinde. Bu, Kürtçe beytləri yazarın da Füzuli

olduğu dair güclü bir dəlil. Bütün bunlara qarşı müyyəyen bir ehtiyat şərti ilə bu mətnlərin görülməsi və müzakirəsinə arzu-luyorum. Bəlkə bir gün biri yenidən "Beng ü Bâde" ni xatırlamaq istər, iqtidara boyun eğmemiş böyük Füzulinin əks-sədəsi hər iki dildə yenidən yankılanır, hər kəs öz azadlığını yaşar və Adnan Oktay deyimiyle "Füzulinin Kurdish şeir gözəliyle vüsət real-laşar."

Füzulinin Kürtçe-Türkçe Leyli ə Məc-

nunun əlyazmasının səhifəsi.

Füzulinin KÜRTÇE - TÜRKÇE Leyli VI Mecnun'dan beyitlerini nümunələr

Əllah tu bike le min şefeget

Ez Bike göftar wî rewayet

Leyli ku le me kiteb güzər kir

Əşqin HEWES le wê ... şerər

(oxuna bilmir)

Ew herdu le hev kirin Nizar

Yeki çû Qəmər, Yeki çû Zohre

Əşqin dilə wan le wan əsər kir

Duri fələkden le wan xəbər kir

Elbetde bir od düşəndə cāna

Yanup dutuşur çəker zebâna (869)

Dildən dilə düşdi bu fəsanə

Mərakeş oldı bu macəra cəhanə (643)

Bir saf qız oturdu biri oğlan

Cem 'oldı behiştə Hûr u GILMAN (560)

Qız nərgiz-i məst ile füsûnsâz

Oğlunu satanların işvə vü Naz (562)

Ol qızlar içində bir pərizad

Qız ile sōħbet itdi Bünyad (564)

Qeys oni görüb hələk buldu

... (Oxuna bilmir) O gussa vü dərdnak oldı (581)

FARSÇA Mövzu

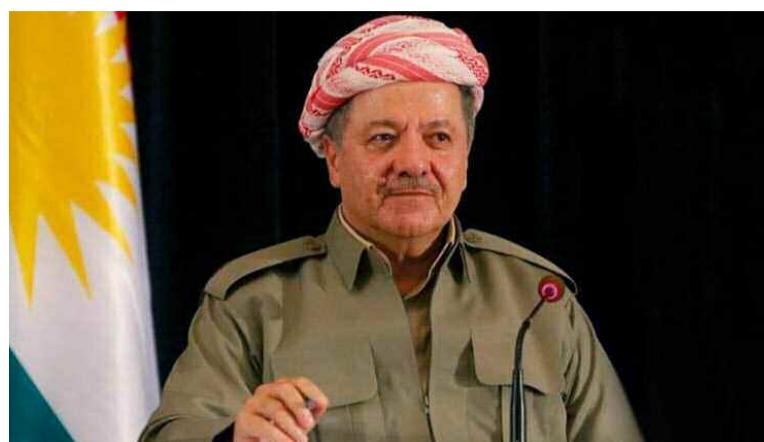
Ew Ceren gepe dikir wekî TIR

Cem Leylinin xətt jinika pîr

Got: ew ci (münasib?) Li din e

Siren derende ci Nir ci mî nə

Başkan'dan Dünya Demokrat Partiler Konferansına mesaj

Başkan Mesud Barzani, Washington'da düzenlenen Dünya Demokrat Partileri yıllık konferansına bir mesaj yolladı.

Dünya Demokrat Partileri

Konferansına Başkan Mesud Barzani'yi temsilen Avrupa ve Dünya Siyasi Demokratik Gençliği Başkan Yardımcısı ve Kürtistan Demokratik Gençlik

Birliği Temsilcisi Felah Hasan'ın katıldığı aktarıldı.

Hasan, Başkan Barzani'nin mesajını konferans katılımcılarına iletirken Dünya Demokrat Partiler Başkanı Stephen Harper'a konferansa daveti için teşekkürlerini sundu.

70 ülkeden 85 demokrat partinin üye olduğu Dünya Demokrat Partiler Konferansında, ülkeleri liderlerinin yanı sıra senatörler, siyasetçiler ve ABD Kongre üyelerinin hazırlık yapılması bekleniyor.

Başkan Barzani'yi temsilen Hasan'ın konferansta görüşmeler yapması ön görülmektedir.

PeyamaKurd

Dizeyi: KDP ile YNK arasında arabuluculuğa gerek yok!

Kürdistan Bölgesi Dış İlişkililer Dairesi Başkanı Sefin Dizeyi Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) ile Kürdistan Demokrat Parti (KDP) arasındaki sorunların arabulucuya ihtiyaç duyacak kadar büyük olmadığını belirtti. Dizeyi, "YNK ile KDP arasındaki sorunlar arabuluculuk gerektirecek kadar büyük değil ve YNK ile KDP sorunlarını diyalog yoluyla çözmeli" sözlerini dile getirdi.

KDP'nin ne olursa olsun birlikten yana olduğuna dikkat çekken Dış İlişkiler Dairesi

Başkanı, Kürdistan Bölgesi'nin büyük bir mücadeleyle elde edilen kazanım ve birikimlerine

sahip çıkmak için birlik olmaları gerekliliğinin özellikle altın çizdi.

PeyamaKurd

KSDP Lideri: PYD, Suriye rejiminin tüm taleplerini kabul etti

Kürdistan Demokratik Sosyalist Partisi (KSDP) Lideri Mihemed Hacî Mehmûd, ABD'nin bölgelere siyasetinin PKK'den dolayı bozulduğunu, Suriye'nin onlar açısından sınır olduğunu bildirdi.

KSDP Lideri söz konusu duruma yönelik açıklamada bulundu. Açıklamada Mehmud,

"Bölgedeki değişimler çok hassas bir süreçten geçiyor. ABD Ortadoğu'daki projelerini tamamlayamadı. Bölgede güçlü bir güç oluşturamıyor. Irak'ta halen güçlü bir hükümet kuramıyor. Suriye'yi de Türkiye'ye teslim etmiş durumda. Yemen'de başarılı olamadı. Afganistan'da başarılı ola-

madılar ve Taliban'a teslim ettiler. Libya'yı Türkiye'ye teslim ettiler. Filistin aynı şekilde. ABD zaten şu an kendi içindeki problemlerle uğraşıyor" dedi.

Ayrıca KSDP Lideri Rojava Kürdistanı'na yönelik de görüşlerini ise şu şekilde ifade etti:

"ABD ve İran Türkiye'nin operasyonuna razı değiller. Bildiğim kadariyla Demokratik Birlik Partisi (PYD) Suriye rejiminden Rojava Kürdistanı sınırlarına dönmesi talebinde bulunmuş. Oradaki yönetim ABD ve Rusya'dan umutsuzlar. ABD'nin her an güçlerini çekme korkusundan dolayı Suriye'den böyle bir talepte bulundukları kanaatindeyim. Yoksa başka nasıl bir açıklaması olabilir ki bu durumun?" **PeyamaKurd**

Jina Emini protestolarında bir gösterici idam edildi!

İran ve Doğu Kürdistan'da Jina Emini'nin ölümü üzerine başlayan gösterilerle ilgili geçen haftalarda idama mahkum edilen bir kişinin cezasının infaz edildiği ifade edildi.

Iran Yargı Erki'ne bağlı Mizan Haber Ajansına göre, ekimde Tahran'daki "Settar Han Caddesi"ndeki protestolar sırasında soğuk silahla vatandaşları tehdit ettiği ve bir güvenlik görevlisini yaraladığı" iddiasıyla Devrim Mahkemesi tarafından ölüm cezasına çarptırılan Muhsin Şikari adlı gösterici bu sabah idam edildi.

Haberde idam edilen kişinin, "ateşsiz silah taşımak, yolu kapatmak, araçları durdurmak, güvenliği ihlal etmek, milis güçlerle (Besic) çatışma, bir güvenlik görevlisini yaralama, korku ve dehşet salma gibi eylemlerle devlete karşı savaş açmak" suçlamasıyla 20 Kasım'da idama mahkum

edildiği, daha sonra Yüksek Mahkeme tarafından da cezasının onaylandığı ifade edildi. Muhsin Şikari, Jina Emini protestolarıyla bağlantılı idam edilen ilk gösterici oldu.

PeyamaKurd

Mesur Barzani, Kürdistan Bölgesi ve Irak'taki ilk İngiliz üniversitesinin temelini attı

Başbakan Mesur Barzani, başkent Erbil'de Uluslararası İngiliz Üniversitesi'nin temel atma törenini gerçekleştirdi.

Kürdistan Bölgesi ve Irak'ta bir ilk olma özelliği taşıyan Uluslararası İngiliz Üniversitesi'nin temel atma töreninde konuşma yapan Mesur Barzani, "Kürdistan Bölgesi'nde öğrenim düzeyinin günden güne artmasını görmekten mutluluk duyuyorum. Bu tür bilim merkezlerinin kurulması, şüphesiz bilinc düzeyinin artmasına katkıda bulunacaktır" ifadelerini kullandı.

Merkezi Londra'da bulunan üniversitenin bir kolu olacağını kaydeden Başbakan, "Kürdistan Bölgesi'nde öğrenim ve bilim alanında daha fazla hizmet sunulmasını umuyorum. Şüphesiz bu tür bilimsel kuruluşlar bilinc, bilim ve akademik düzeyin de yükselmesini sağlayacaktır. Bu projede katkısı bulunan kişi ve kurumlara teşekkür ediyorum" dedi. Kürdistan'daki her üniversitenin kendi alanında uzmanlık ve imkanlarıyla toplumda olumlu etkisinin olduğunu kaydeden Başbakan, kurulacak yeni üniversitenin de bu alanda iz bırakacağını belitti.

Hükümet olarak bilimsel çalışmalarla öncelik verdiklerini belirten Mesur Barzani, eğitim öğretim sektöründe aralıksız bir şekilde ihtiyaçları karşılamaya devam edeceklerini kaydetti. Konuşmasında Bağdat'a olan görüşmeleride ele alan Başbakan, "Sorun yaşanan ya da uygun bir çözüm bulunmayan konularla ilgili heyetlerimiz sürekli olarak Bağdat'a ziyaretlerde bulunuyor. Umarım iki taraf, çözüme ulaşana kadar heyetler arası görüşmelerini sürdürürler. Hangi alanda olursa olsun bir sorunun çözümünün Kürdistan Bölgesi'ne yansımış olumlu şekilde olmaktadır. Bu yüzden durmayacağız, umudumuz da yüksek. Allah'ın izni ve sizlerin de desteğiyle hiçbir anayasal hakkımızdan taviz vermeden halkın hak ve ihtiyaçlarını temin edeceğiz" ifadelerine yer verdi.

PeyamaKurd

BM'den İran'a tepki: İnfazları derhal durdurun!

İran'da protestolar nedeniyle alınan idam kararlarına uluslararası toplumdan tepkiler gelirken, bir tepki de BM'den geldi.

Birleşmiş Milletler (BM), İran'ın protestolar sırasında tutukladığı bir kişiyi idam etmesinin ardından infazlarının derhal durdurulması çağrısında bulundu. Basın açıklamasında bulunan BM Genel Sekreter Sözcüsü Stephane Dujarric, idam cezasına kesinlikle karşı olduklarını dile getirdi. "Iran'da idam, hiçbir zaman yaşam hakkıyla örtüşmüyordu"

BM Sözcüsü Dujarric açıklamasında şu sözlere yer verdi:

"BM İnsan Hakları Konseyine idamların derhal durdurulması gereği konusunda katlıyoruz. Anladığımız kadariyla idam, hiçbir zaman yaşam hakkıyla örtüşmüyordu." İdam cezasının uygulanmasına BM'nin kesinlikle karşı olduğunu belirten Dujarric, İran'a idamları derhal durdurması çağrısında bulundu. İran Yargı Erki'ne bağlı Mizan Haber Ajansına göre, ekimde başkent Tahran'daki "Settar Han Caddesi"ndeki protestolar sırasında soğuk silahla vatandaşları tehdit ettiği ve bir güvenlik görevlisini yaraladığı" iddiasıyla Devrim Mahkemesi tarafından ölüm cezasına çarptırılan Muhsin Şikari adlı gösterici bu sabah idam edildi.

PeyamaKurd

Bağdat teyakkuzu geçti

Irak'ın başkenti Bağdat'ta düzenlenebilecek olası bir gösteriye karşı güvenlik güçleri teyakkuzu geçirdiğini duyurdu.

Söz konusu olaya yönelik Irak medyasında yer edinen habere göre Bağdat Operasyonlar Komutanlığı tarafından gönderilen yazında, Kerh ve Resafe bölgelerine güvenlik güçlerinin konuşlandırılması talimatı verildi.

Şehirde gerçekleşecek olası bir gösteriye karşı 3 bin 600 güvenlik gücünün farklı bölgelerde önlem aldığı bildirildi.

Dün Zikar vilayetinde altyapı yetersizliği ve hizmet yoksunluğuna karşı düzenlenen gösteriye yapılan müdahale sonucu 3 kişi yaşamını yitirdi, 21 kişi de yaralandı.

Diger yandan Irak Başbakanı Muhammed Şiya Sudani, yaşanılanlarla ilgili soruşturma talimatı verdi.

PeyamaKurd

Peyama Serok Barzanî ji bo Konferansa Cîhanî ya Partiyên Demokrat

Serok Mesûd Barzanî ji bo konferansa salane ya partiyên demokratên cîhanê ku li Washingtonê tê lidarxistin peyamek sand. Hat ragihandin, Cîgirê

Serokê Ciwanên Siyasî Demokrat ên Ewropa û Cîhanê û Nûnerê Yekîtiya Ciwanên Demokrat ên Kurdistanê Felah Hesen bi nûneratiya Serok

Mesûd Barzanî beşdarî Konferansa Partiya Demokrat a Cîhanê bûye.

Hesen ku tê çaverêkirin peyama Serok Barzanî bigihîne beşdarên konferansê, spasiya vexwandina Serokê Partiya Demokrat a Cîhanê Stephen Harper ji bo konferansê kir. Di Konferansa Cîhanî ya Partiyên Demokrat de ku 85 partiyên demokrat ji 70 welatan endam in, tê payîn ku serkirdeyên welatêwan û herwiha senator, siyasetmedar û endamên Kongreya Amerikayê jî amade bin. Tê çaverêkirin ku bi nûneratiya Serok Barzanî, Hesen di konferansê de gotübêjan bike. **PeyamaKurd**

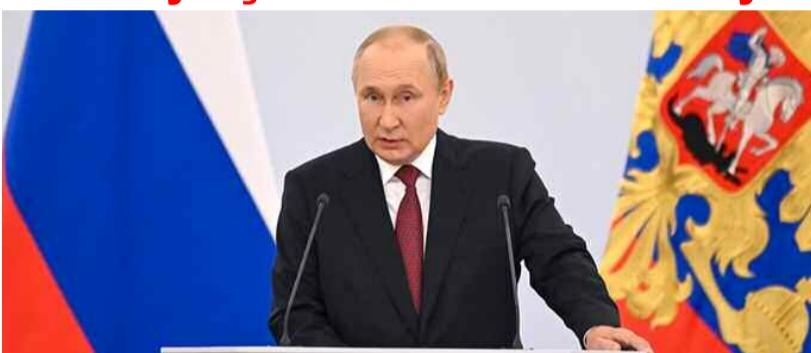
Pûtîn hişyarî da: "Metirsiya şerê nukleerî zêde bûye"

Serokê Rûsyayê Vladîmîr Pûtîn ku dema şerê li Ukraynayê dewam dike bal kişand ser şerê nukleerî yê muhemmel, diyar kir, xeteriya şerê nukleerî her ku diçe zêde dibe.

Serokê Rûsyayê Pûtîn di daxuyaniya xwe de got, "Rûsyâ (nukleer) wê ne ya yekem be ku wê bikar bîne û heke ne ya yekem be, wê nebe ya duyemîn jî. Ji ber ku iştîmalen bikaranîna çekêne nukleerî li dijî erdê me pir kêm in."

Serokê Dewleta Rûsyayê Vladîmîr Pûtîn di Civîna Konseya Pêşxistina Civaka Sivîl û Mafêni Mirovan de axivî û da zanîn, 8 sal in mafêni mirovan ên li Donbasê dijîn têne binpêkirin û saziyên navneteweyî jî vê yekê paşguh kirine.

"Divê Rûsyâ endamtiya xwe ya di van rêxistinan de biqedîne"

Pûtîn got, Konseya Mafêni Mirovan a Neteweyên Yekbûyi, Konseya Ewropayê û rêxistinê mafêni mirovan ên din piştî "operasyona leşkerî ya taybet" a li Ukraynayê "şîyar dibin" û got, "Ev hemû nîşan didin ku ev pêkhate nikarin erkên xwe, di qanûnê xwe de pêk bînin. "Ji ber pêşdaraziyê xwe yên eşkere, Rûsyâ neçar ma ku endamtiya xwe di van rêxistinan de biqedîne."

Herwiha rîberê Rûsyayê di

daxuyaniya xwe de destnîşan kir, nêzîkatîyên heyî yên li ser mafêni mirovan li cîhanê pêwîstî bi vekolîneke berfireh heye, ji ber ku ji bo bidestxistina armancênu cuda, dûr ji başbûnê, têne bikaranîn.

"Em dibînin ku bi taybetî doktrîna mafêni mirovan ji bo têkbirîna serweriya dewletan, ji bo rewakirina serdestiya siyasî, darayî, aborî û bîrdozî ya Rojava tê bikaranîn. **PeyamaKurd**

Yekem car xwepêşanderekî di xwepêşandanê Jîna Emînî de hate darvekirin

Hat ragihandin ku di hefteyên borî de li ser xwepêşandanê ku piştî mirina Jîna Emînî li Îranê dest pê kiribûn, kesekî ku cezayê darvekirinê lê hatibû birîn, hatiye îdamkirin.

Xwenîşanderê bi navê Muhsîn Şîkarî, roja 20 Mîjdarê ji

aliyê dagheha Şoreşê ve bi tohmeta ku "bi çeka sar gef li welatiyan xwariye û pasdarek birîndar kiriye" di xwepêşandanê Tehranê de, bi îdamê hat mehkûmkirin.

Li gorî nûçeya Ajansa Mîzan a ser bi Dezgeha Dadwerî ya Îranê, di meha Cotmehê de li kolana Settar Xan a Tehranê di xwepêşandanen de xwepêşander Muhsîn Şîkarî ku bi îddiaya "bi çekêne sar gef li welatiyan xwar û pasewanek birîndar kir" û ji aliyê Dadgeha Şoreşê ve cezayê darvekirinê lê hatibû birîn, iro danê sibê hat îdamkirin.

Di meqaleyê de hat gotin ku kesê îdamkirî di 20ê Mîjdarê de bi tohmeta "hilgirtina çekan, rîgirtinê, rawestandina wesayıtan, binpêkirina ewlehiyê, şerê bi hêzên milîs (Besic), birîndarkirina pasewanekî, şerê li dijî dewletê" hatiye îdamkirin. Hat destnîşankirin ku ew mehkûm bûye û paşê cezayê wî ji aliyê Dadgeha Bilind ve hatiye erêkirin.

Muhsîn Şîkarî bû yekem xwenîşanderê ku ji ber xwepêşandanen Jîna Emînî li Îranê hat îdamkirin. Têkildarî xwepêşandanen ku ev nêzî 3 meh in li welêt dewam dikan, heta niha 11 kes bi cezayê darvekirinê hatine mehkûmkirin. Cezayên îdamê yên ji aliyê Dadgehê Şoreşê ve têne dayîn, divê ji aliyê Dadgeha Bilind ve bêne erêkirin. Serokê Dezgeha Dadweriyê Gulam Husêni Muhsîn Ejeyî di 6ê Kanûnê de diyar kiribû, cezayên hin kesen ku cezayê îdamê li wan hatiye birîn hatiye erêkirin û di demeke nêz de dê bêne îdamkirin.

Li gorî Qanûna Cezayê ya Îranê, kesen ku sûcên wekî "xerakirina nîzama giştî, xirabkirina erdê û şerê li dijî dewletê" dikan, bi cezayê darvekirinê têne darizandin. Jîna Kurd a bi navê Jîna Emînî ya 22 salî piştî ku li Tehranê ji aliyê dewriyeyê Îrşad ên bi navê "Polîsê Exlaqê" ve hatibû binçavkirin, jîyana xwe ji dest da û li seranserê Rojhîlatê Kurdistanê û Îranê xwepêşandan destpê kirin. **PeyamaKurd**

Dibe ku Îrana Xumeynî bi dawî bibe

Sabri Rasoul

Destpêkirina xwepêşandanen ji Rojhîlatê Kurdistanê, wate û ramênên siyasî yên mezin hene, ku gelê Kurd ji ber netewe xwe rastî stem û zilmek mezin tê, ku heya mamostayên zimanê Kurdî ji ber zimanê xwe rastî sizayên giran tê, heya digehîjin zindanîkirin û mirinê.

Di nav neteweyêne faris de, wekî Kurd, Beloj û Ereb, hestek mezin bi zilma neteweyî yan olî heye, ku ji aliyê rejîma diktator ve zilmek mezin li wan tê kirin, ku ew ji koka rejîmê bi xwe ye, ku stûxwariyê li mîlet dike, û şoreşa niha ya berde-wam li dijî bêdadiyê, bo bidestxistina mafêni rewa der-kekiye holê, ne ji bo cud-awzayî ye wekî rejîm dibêje,

ku di yek ji sloganan de yên serheldêrên gelên din yên Îranê de, li ser lafîteyekê ji aliyê xwepêşanderan ve li roja Îniya borî li Belojstan hatibû bilind-kirin û nîvîsandin: "Eger Kurd û Belûç cudaxwaz bûna, wê li dijî Îranê şer bikirban ne ji bo wê", ku ev slogan bi ronî naveroka şoreşa gelên Îranê bo bidestxistina azadiyê tîne ziman.

Rejîm her gava ku rûbirûyê xwepêşandanen gelên Îranê li kolanan dibe, krîzên xwe derdixe derve, û Rojava û Israîl tawanbar dike, bo cîbicînekirina xwest û daxwazên gel, û nedayîna mafêni rewa ji bo neteweyê bindest, û ev yek ji saxletên rejîmên totalîterîne di birêvebirina qeyranan de, ku êrîşen dijwar û topbarandina li ser Herêma Kurdistan û armancikirina kampênen penaberan û offîsen partiyên siyasî bitinê şewazeke bo bala xelkê bikişîne li ser mijarîn derve bo rewakirin û yasakirina serkutkariya xwe û gunehbarkirina xwepêşanderan bi hêz û dewletên derve.

Ku ne tesaduf bû, rejîmê müşekîn xwe arasteyî penaberan sivîl bike û gefan li

Herêma Kurdistanê bixwe, di demekê de ku Tirkîyê navçeyên kurdî li Sûriyê bombebaran dikir û navendêne jêrخانî û enerjiyê wêran dikir. Êrîşen hevbeş bi hemahengî û pevguhertina ıstixbaratî ya mezin di asteke bilind de di navbera her du welatan de hatine pêkanîn, tevî nakokiyê wan yên vesartî û yên xuyayî bi sedan salan ve, lê her du alî li ser pirsa kurdî rîkdi Kevin.

Duruşmîn "Bimre diktator", "Bimre Xamineyî", "Bimre zalim ci Şah û ci Rêber" piştrast dikan ku êdî baweriya xelkê bi vê rejîmê nemaye, êdî divê bê guhertin û bidawî bibe, û bir-yara betalkirina "polîsên exlaqî", bi tinê ji bo xapandina xelkê ye, ku zehniyeta rejîma Tehranê daxwazên gel misoger nake û daxwazên xwepêşandleran qebûl nake.

Keça Kurd Jîna Emînî, di 16ê Îlona borî de, çirayek vêxist û şoreşa rûmetîa mirovatiyê rî li ber jinan vekir ku perdeya tîrsî qetand li hember serkutkariya rejîma olperist, ku carek din bawerî û fedekariya mîletên bindest bihêz kir li hember yek ji hovtîrin rejîma

dîktator li dîniyayê, ku tevî fedekariyê mezîn lê şoreş berfireh dibe, û li gorî Ajansa Çalakvanê Mafêni Mirovan (Hrana) ragihandin ku "heya roja Pêncîsema yekem ya mijdarê ve hejmara kuştîyên xwepêşanderan gihiş 462 kesan ku 64 jê zarok in, 18 hezar û 206 kes ji 157 bajaran û 143 zanîngehan jî hatine binçavkirin her demê mirina keça Kurd Mahsa Emînî di 17ê Îlonê de, û 61 kes ji hêzên ewlehiyê hatine kuştîn".

Ev jimare "îstatistik" pêdagirî û tekeziya gelên Îranê li ser berdewamiya şoreşa azadî û rûmetê li dijî "şoreşa Xumeynî" piştrast dike, ku pasdarên wê dest bi xapandina prensîbên wê kirine û careke din nikarin fêlbaziyê bikin ji bo stûxwarkirina gelên Îranê, û bir-yara betalkirina "polîsên exlaqî" destpêka guhertinê ye.

Şoreşen ku mîlet vêdixin li hember astengîyê li pêş bidestxistina mafêni xwe, qeyd û astengîyê berê dişkîne û jiyanek nû ava dikin, û eger nikaribe bi guherînê civakî û aborî yên digel pêşkeftina jiyanâ serdem ya mirovatiyê

bimeşe, wê demê ew bixwe dibe astengîyek li pêş pêşketin û guhertinê, ku nîşen nû carek din bi şoreşê radibin li hember astengîyê şoreşa kevin wekî tişt qewmî li Soviyeta berê, ku heman tişt niha di zikê şoreşa Xumeynî de diqewime, ji ber ku wê bingehêne xwe li ser tepe-seriyê û serkutkariyê ava kiriye, lewra bi demê re dibe dewleteke polîsî ku ji pêşketin dûr ketiye, ji aliyê din ve ku aboriya welat ji hêla pasdarên şoreşa Xumeynî ve tê xerckirin bo belavkirina bîr û fikirê Xumeynî bo derveyî Îranê, dewleta bîhêz êdî ne tinê nexseyek erdnîgarî ye, belkî nexseyek siyasî ye ku cîranê dûr û nêzîk dêxe di bin kontrola xwe, Îranê ev rîbaza hinartina şoreşa Xumeynî pejîrand heta ku Iraq, Sûriya, Lubnan û Yemenê xist di bin hejmongeriya xwe de û welatên din ji di rojevê de hene.

Dewleta Îranê rûbirûyê kîşeyen mezin bûye ku divê bîlez bêne çareserkirin, û divê rîberên şoreşa Xumeynî rastiya nû qebûl bikin, eger na, Îran dê rûbirûyê xwînrijandin, kuştîn û wêrankariyê zêdetir bibe.

Nêçîrvan Barzanî û Balyoza Swêd Jessica Svardstrom civiyan

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, iro 6ê Kanûnê pêşwazî li Balyoza nû ya Swêdê li Iraqê Jessica Svardstrom kir û di

hevdîtinê de, pêwendiyên Swêdê yên bi Iraq û Herêma Kurdistanê re hatin gotûbêj kirin.

Serokatiya Herêma Kurdistanê

ragihand ku Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, ji bo karê wê yê nû pîrozbahî li Balyoza nû ya Swêdê ya Iraqê Jessica Svardstrom kir û piştigiriya xwe ya temam ji bo serkeftina wê nîşan da.

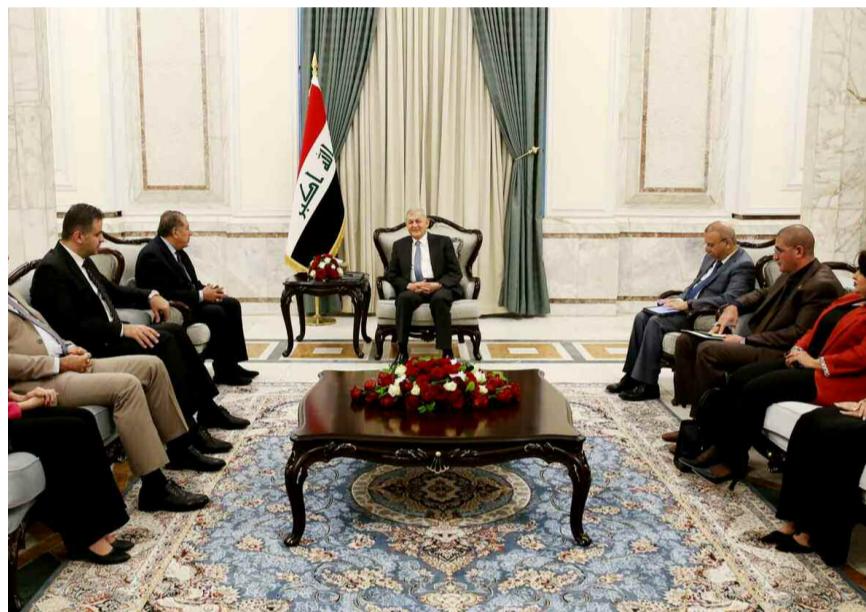
Di civînê de, her du aliyan li ser pêşxistina peywendiyên Swêdê digel Iraq û Herêma Kurdistanê gotûbêj kirin û tekezî li ser pêwîstiya hevkariyên hevbeş hate kirin, bi taybetî di warêni bo her du aliyan girîng in de. Herwiha di civînê de, rewşa navxwe ya Herêma Kurdistanê, derfetê kar û veberhênanê Swêdî li Iraqê û Herêma Kurdistanê û pêşhatê dawî yên rewşa Iraqê, şerê li dijî terorê û li ser rewşa navçeyê bi giştî hatin gotûbêj kirin. **PeyamaKurd**

Şoreşeke yasayî di warê av, çandinî, neft û sektora veguhestinê de

İro sêseme Serokkomar Dr. Ebdulletif Cemal Reşid li Koşka Bexdayê pêşwaziya hejmarek ji endamên Komîteya Yasayî ya Parlamento ya Eraqê bi serokatiya Mihemed El-Anoz li Koşka Bexdayê kir. Li hevdîtinê de birêz Serok tekez li ser wê yekê kir ku bi yasayan, bi plan û nexşerîyekê iro pêwîstiya me bi şoreşeke yasayî di warêni av, çandinî, petrolê û sektora taybet de heye, bi yasayên ku peywendiya navendê û parêzgehan bihêztir dike, ev jî nîşan dide ku rewşa cîhanê ber bi guhertinê ve dije û divê yasayek hebe ku bi wan guhertinan re bimeše.

Serok amaje bi wê yekê jî kir ku pirsgirêka avê giştî ye û tenê bi Eraqê ve girêdayî ye û em nikarin xwezayê kontrol bikin, lê pirsgirêk hene ku divê bi welatên cîran re bênen çareserkirin û welat tûşî wan pirsgirêkê avê nebin û pêwîstiya me bi wê heye ku qanûnek rê li bikaranîna xirab a avê bigire, amaje bi wê yekê jî kir ku pêwîstiya avakirina encümeneke bilind a avê ku pispor û kesên ku bi karûbarê avê re eleqedar dibin, tê de bin.

Cenabê wî eşkere kir ku rola çavdêriyê ya civata nûneran ji bo

çavdêrîkirina kar û xebatan û çareser kirina hevsengîyan girîng e, bi taybetî ku her postek bo xizmetkirina gel û civakê ye û ne bi awayekî kesayetî, hizbî bê kirin.

Li hember de jî endamên Komîteya Yasayî xebatê komîtê û şopandina yasayan nirxandin û tekez kirin ku hewleke cidî li gel desthilata cîbicîkar heye bo temamkirina proje yasayan.

Di derbarê pirsa avê de jî

komîteyê xwesteka xwe ya ji bo birêvebirina dosyaya avê ji Serokkomar re nîşan da, bi taybetî ku pispore di vî warî de ye ji ber ezmûna xwe.

Endamên komîteyê hêviya xwe ji bo hemahengî û peywendiyê bi Serokatiya Komarê re derbarê yasaya Encümena Bilind a Federalî bi awayekî ku dadmendî û wekhevî di navbera Eraqiyan de pêk bîne, nîşan dan. **PUKMEDIA**

Serok Barzanî wezîrê Îmar û Îskanê Bengîn Rêkanî pîroz kir

Wezîrê Îmar û Îskanê Bengîn Rêkanî di ser hesabê xwe yê medya civakî de ragihand ku bi

sedema iro di parlementoya Iraqê de, di dengdanê de baweriya parlementoyê sitendîye û bûye wezîr, serokê Kurdistanê Mesûd Barzanî, Rêkanî pîroz kiriye. Rêkanî di parvekirina xwe de got:

"Serok Barzanî ferman da min ku di temamê parêzgehê Iraqê de bê ku cudahiyê bixim navbera wan, ji bo xizmeta wan, ji destê min ci were bikim."

Rêkanî got ku serok Barzanî jê re gotiye; bi xebatê xwe yên baş, divê dilxweşîya hemwelatiyan qezenc bike.

İro bi wezîrîya Bengîn Rekanî re wezîrîya Nizar Amedî jî ketibû ber dengdana parlementoya federal ya Bexdayê û bi piraniya dengan bawermendiya parlementoyê sitendibûn. Amedî bû wezîrê hawirdoriyê ya hukumeta Bexdayê.

Niha di kabîna wezîran ya Bexdayê de 4 wezîren Herêma Kurdistanê hene. **PeyamaKurd**

Joe Biden, banga qedexekirina çekan kir

Serokê Amerîkayê Joe Biden, di merasîma bibîranîna Qurbaniyê Tundûtûjiya Çekan a li Washingtonê bû. Biden, di axaftina xwe de bang li Kongreyê kir ku çekên nîv-otomatîk werin qedexekirin.

Di merasîma ku li Dêra St Mark hat lidarxistin de Senatorê Demokrat Chris Murphy, spasiya Biden kir ku piştigiriya wî ya "Qanûna Civakê Ewletir" a îsal bi erêkirina Kongreyê û Biden hatibû pejirandin û hin sînoran li ser firotina çekan ferz dike.

Biden jî di axaftina xwe de bal kişand ser çekên nîv-otomatîk ên ku ji bo demekî hatibûn qedexekirin û got, "Me berê jî ev yek kiribû, em dikarin dîsa bikin." Her wiha hat diyarkirin ku di bîranîne de Seroka Meclisa Nûneran Nancy Pelosi û gelek endamên Kongreyê jî amade bûn. **PeyamaKurd**

Rojavayê Kurdistanê di navbera dagîrkerî û êrîşen Tirkîyê de

Ebûlazîz Qasim

Tirkîyê, piştî destwerdana xwe ya leşkerî di Sûriyê de û dagîrkirina navçeyên berfireh ji Kurdistana Sûriyê, destwerdana di karûbarê Lîbyayê û di nakokiyê navbera Azerbaycan û Ermenistanê de û bi taybetî ji bo piştigiriya wê ya bo grûpên İslâmî yên tundrew re, ketibû di izolasyonek "dorpêçek" navneteweyî û erebî de.

Lê dîsa, piştî şerê Rûsyâ û

Ukraynayê, karî têkiliyên xwe careke din bi gelek welatên Erebî û İsraîl re dubare bike û hewl dide ku destkeftîyên zêdetir yên siyâsî, leşkerî û aborî ji hevalbendên xwe yên di hevpeymaniya NATO de bistîne, nemaze piştî vegerandina peywendiyên xwe bi dewletên NATO û bi taybetî bi Amerîkayê re û ji aliyeq din bi İranê û Rûsyâ re, bi taybetî di derbarê dosyaya Sûriyê de, ku Tirkîyê çendîn daxwazên nû pêşkêş dike, û asta daxwazên xwe bilind û zêde dike, di hewlekê de ku destkeftîn herî mezin bidest bixe bi taybetî ji bo tinekirina pirsa neteweyî ya kurdî li Rojavayê Kurdistanê, û ev yek xuya dibe ji bêdengiya her yek ji Amerîka û Rûsyayê bê li hember radestkirina herêma Efrînê bo Heyet Tehrîr El-Şam û êrîşen wê yên bi dron û firokeyan li ser deverêni di bin kontrola QSD de.

Goman di wê yekê de nîne, ku Tirkîyê piştî dagîrkirina navçeyên berfiref ji Rojavayê Kurdistanê, dê hewl bide her derfetekî bikarbîna ji bo timamkirina dagîrkirina hemû navçeyên din yên kurdan û jinavbirina gelê kurd û pêkanîna pirojeyen xwe yên ji bo guherti na demografîk, û niha şerê wê yên li ser navçeyen di bin kontro la QSD de, û wêrankirina jêrخane a borî û saziyên bajêrvaniyê kêmter ji dagîrkeriyê nîne, û helbet ci demê derfet jêre peyda bibin dê dest bi êrîşen bejâyî jî bike, tevî ku ev êrîşen Tirkîyê yên vê dawiyê dikevin di berjewendîa rîjîma İranê de ya ku di qeyranek mezin de derbas dibe û bêtir ji du mehan rûbirûyî şoreşek cemawerî tê, bi taybetî li Rojhe latê Kurdistanê ku roj bi roj agirê vê şoreşê geşir dibe, lewra xuya dibe ku hevahengiyek

bihêz di navbera rîjîma Tirkîyê û İranê de heye, bi taybetî li ser pirsa neteweyî ya kurdî li ser anserê Kurdistanê.

Her ji aliyeq din ve, rayedarê bilind yên Tirkîyê bi awayekî rojane daxuyanên nerim didin ji bo dubarekirina têkiliyên xwe ligel rîjîma Sûriyê, lê heta niha wekî xuya dibe, ku rîjîma Sûriyê ti bersivek li hember vê daxwaza Tirkîyê nedaye, ku iro Tirkîyê dixwaze bi awayekî fermî têkiliyên xwe ligel Şamê dubare bike û bi taybetî ji bo rîbigire li pêsiya her rîkeftinekê di navbera aliyê kurdî û rîjîma Sûriyê de.

Li hember hewldanê Tirkîyê yên berdewam ji bo dagîrkirina tevaya Rojavayê Kurdistanê, pêdivî bi siyasetek kurdî ya aqilmendî heye, bo xwendinek nû heye dûr ji kêşeyen desthilat dâriyê yên di navbera rîjîm û opozîsyona Sûrî de, bi taybetî

ku opozîsyona sûrî bi ti awayekî baştır ji rîjîma Sûriyê nîne, heta radeyekî ku şofînizmtir e jî, nemaze wekî xuyaye ku rîjîma Sûriyê dê bi piştigirîya Rûsyâ heta demekî nedîyar wê bîmîne, lewra mîletê me yê kurd pêdivî bi bereyek nişîmanî ya kurdî heye û têde hemû aliyê siyâsî, leşkerî, civakî, rewşenbîrî û zanîstî cihê xwe bigirin ji bo rî bigirin li hember pirojeyen dewletên dagîrkerên Kurdistanê û bi taybetî piştî xweragirî û berdewamiya şoreşa Rojhelatê Kurdistanê tevî serkutkariya rîjîma İranê û tawanên wê yên hovane li dijî gelê kurd, lê vê şoreşê tirsek mezin xistiye di dilê dagîrkeran de bi taybetî di dilê herdu rîjîmên dagîrker Tirkîyê û İranê de, û helbet serkeftina vê şoreşê dê trazûyen berjewendîyan yên herêmî û navdewletî biguherîne û divê Kurd sûdekî jê werbigirin.

Nêçîrvan Barzanî, pêşwaziya Balyozê Giştê yê Hollandê kir

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, Balyozê Giştî yê Hollandê yê Hewlêrê qebûl kir. Li gorî agahiyên li ser naveroka hevdîtinê hatin ragi-

handin, li ser mijarêni siyasi yêngiştî û herêmî gûf tugo hatine kirin.

Li gorî agahiyên hatin ragihandin, Nêçîrvan Barzanî iro pêşwaziya Balyozê Giştî yê Hollandê yê Hewlêrê Jaco Beerends û şanda ligel wî kirye.

Di agahiyên hatin parvekirin de hat ragihandin ku Nêçîrvan Barzanî pîrozbahî li erka nû ya Jaco Beerends kirye û di kar û barên wî de jê re serkeftin xwestiye.

Hat zanîn ku di hevdîtinê de li ser mijarêni qada çandiniyê û pêşvebirina pêwendiyên duali nîrxandin hatine kirin. Her wiha hat diyarkirin ku Nêçîrvan Barzanî ji bo piştgiriya hikûmeta Hollandê ya ji bo têkoşîna li dijî rêtixtina terorî ya IŞİDê ji spasiyên xwe pêşkêş kirye. **PeyamaKurd**

Herêma Kurdistanê, bang li cîranan kir: Bi ferasetê çareser bikin

Wezîrê Karêna Navxweyî Rêber Ehmed, di merasîma avadaniya navçeya Sîdekanê de axîv û di axaftina xwe de bal kişand ser rewşa ewlehiya Herêma Kurdistanê. Wezîr Ehmed bang li cîranan Herêma Kurdistanê kir ku pirsirêkan bi ferasetê çareser bikin.

Rêber Ehmed, diyar kir ku ew her dem alîgirêne aramî û ıstiqrarê ne û ew ê destûra ku Herêma Kurdistanê ji bo aliyan bibe gef, nedîn. Wezîr bi berdewamî

got, "Gelê me, ne parçeyeke van pîrsîrêkan e. Em ji wan jî dixwazin ku pîrsîrêkan xwe li ser axêne me nîqas nekin. Em ê tu car destûrê nedîn ku Herêma Kurdistanê ji bo aliyan bibe metîrsî. Di heman demê de ji welatêni cîran daxwaza me ew e ku alîkariya Hikûmeta Herêma Kurdistanê bikin ku pîrsîrêkan xwe bi rîya dan û stendin û ferasetê çareser bikin. Em wekî hikûmet, ligel welatêni cîran di nav kar û xebatan de ne ku car din aramî pêk were. Her wiha ji bo ku deriyê sînor ê Sîdekanê ji were vekirin û xelkê herêmî ji ve sûdê werbigire, me xebatêni cidî kirine." Navçeya Sîdekanê ya ku ser bi sînorên Hewlêrê ve ye, xwedî 30 hezar serjimêre û ji aliyê fermî ve bû navçeya 5emîn a Îdareya Serbixwe ya Soranê. **PeyamaKurd**

PDK hinek kesan ji bo wezîfîn girîng yêngiştî yêngiştî hukumet û parlementoyê tayîn kir

Partiya Demokrata Kurdistanê piştî kongreya xwe ya 14 em kir, ji bo wezîfeyen di hukumeta Herêma Kurdistanê û Parlementoya Kurdistanê de hinek kesan erkîdar kir. Di biryara PDK ê de hebû ku kesen ji bo endamîya polîtburoya PDK ê hatine bijartîn wê di hukumet û parlementoyê de kar nekin. Li gor vê biryara partîyê kesen ku wezîfeyen nûh dane wan wehaye:

Zana Mela Xalid- Cîgirê serokê parlementoya Kurdistanê

Ahmed Kanî – Wezîrê OI û karêne olî

Rebwar Babkeyi – Serokê grûba PDK ê ya parlementoya Kurdistanê

Abdulkâliq Babûrî – Cigirê wezîrê Pêşmerge

Arî Nanekîlî û Çiya Herkî – Cigirê serokê şaxa PDK ê ya Hewlêrê

Her weha di guherîn di rîvebîriyê şax û leqîn partîyê de yêngiştî Sileymaniye, Germiyan, Nînova, Şêxan, Akre û Duhokê de hat kirin. **peyamakurd.com**

Mesrûr Barzanî: Li dîrokê binêrin çandinî li vê herêmî derketiye holê, lê...

Serokwezîrê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî diyar kir, wan pêngav ji bo Herêma Kurdistanê bi sektora çandiniyê xwedan jêrhaneyeke aborî ya bihêz be, avêtine.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî di vîdyoya xwe de derbarê piştgiriya ji cotkaran re hatiye kirin û berhemênin hinardekirî de agahî da.

Serokwezîr da zanîn, dema dît cotkar nikarin berhemênin xwe bifiroşin geleki xemgîn bûye û wiha got: "Me dît Xwedê serweteke mezin daye me û mixabin bi qasî tê xwestin me nekarî sûd jê bistînîn. Ji ber wê jî min ji dest-pêkê ve tekez kir pêwîst e em di warê çandiniyê de dest bi hilberînê bikin û alîkariya cotkaran bikin. Divê em vê serweta netewî bigîhînin asteke wisa ku di pêşketina welat de pîrbûn û dahanîta Herêma Kurdistanê zêde bike. Ji bo vê jî me hewl da cotkar razî bikin. Weke hikûmet politîkayeke ku wê berhemê cotkar bikire û zêdeyî hinarde bike, me şopand. Bi vî awayî berhemênin çandiniyê yêngiştî û Herêma Kurdistanê têne hilberandin, wê jêraneke aborî ya bihêzir peyda bike."

Serokwezîr Mesrûr Barzanî eşkere kir: "Li dîrokê binêrin, çandinî li vê herêmî derketiye holê, lê gelek faktor di dîroka nêzîk a Herêma Kurdistanê de nehiştin ku çandinî pêş bikeve."

"Berê, derxistina Kurdistanê ji qadan, nekarîna wan bi xwe biryare bide, tenê wê bibe sedem ku çavê xwe bidin destê hikûmeteke dagirker; Politîkayeke navendî ya hilweşandina gundan û avakirina kampan hebû. Ev yek ji wan faktorêne sereke bû ku zerarê dide sektora çandiniyê. Piştî vê yekê tu siyasetek ji bo geşepêdana li ser bingeha çandiniyê li Herêma Kurdistanê nehat şopandin. Di kabîneya xwe de em pê hesiyan ku Xwedayê mezin serwetiyeke bêdawî daye gelê me û ji bo pêşxistina çandiniyê di serî de divê em alîkariya cotkarêni xwe bikin. Bi vî awayî wê berhemênin çandiniyê ne tenê ji bo cotkaran bibe çavkaniya dahatê, di heman demê de ji bo zêdekirina

dahatê li seranserê Kurdistanê wê piştgiriyeke bingehîn bide hikûmetê."

Serokwezîr diyar kir, ew weke hikûmet politîkaya cihêrengkirina dahata xwe dimeşînin û wiha dewamî kir:

"Siyaseta me cudakirina dahatan e. Yek ji wan çandinî ye. Herwiha beşen din ên wekî tûrîzm û pîşesaziyê ji hene. Me girîngî daye van jî, lê çandinî ji bo her welatekî bingeha aboriyeke xurt e. Axa me bi bereket heye, lê bi rîk û pêk nehatiye istîsmarkirin. Ger sektora çandiniyê pêş bikeve, bêguman wê mîsoger bibe ku sektorê din jî pêş bikevin. Pêşxistina sektora çandiniyê wê bibe sedema afirandina xetên karsaziyê yên cuda. **PeyamaKurd**

Li Dirbêsiyê û Qamişlo bi hezaran kes li dijî tecrîdê meşîyan

Bi mebesta protestokirina tecrîda girankirî ya li ser Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan, bi hezaran kes li Dirbêsiyê û Qamişlo meşîyan.

Bi mebesta protestokirina tecrîda girankirî ya li ser Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan, bi hezaran kes li Dirbêsiyê û Qamişlo meşîyan.

Bi sedan jinêni ji navçeyê û endamîni saziyan ji pêşîya navenda Tevgera Ciwanê Şoreşger ên Sûriyê dest bi xwepêşdanê kir. Beşdaran wêneyêni Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan, alên Kongra Star bilind kirin û bi dirûşmeyan berxwedana Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan a li Îmraliyê silav kirin û sûcûn dewleta Tîrîk şermezar kirin.

Li Çarxerêya Gardînya xwepêşandan veguherî mîtingê. Endama Kongra Star a navçeyê Hocîn Hêrez axîv û destnîşan kir ku jinêni herêmî li dijî tecrîda li ser Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan di nava çalakiyan de ne. Hocîn got ku êrîşen dewleta Tîrîk a dagirker bi erêkînê hêzên navneteweyî têne kirin û tecrîda li ser Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan li dijî tevahî gel û bi taybet jinan e.

Hacîn diyar kir ku divê gelê herêmî destkeftiyê bi saya fedakariyê şehîdan hatine bidestxistin biparêzin, li hember êrîşan û şerê taybet li kîleka hêzên leşkerî yêngiştî parastina herêmî dikin bin.

Mitîng bi dirûşmeyan silavkirina berxwedana Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan bi dawî bû.

Ji bo şermezarkirina tecrîda li ser Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan Tevgera Ciwanê Şoreşger a Sûriyê Şîrhat Ehmed axîv û tecrîda li ser Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan û helwesta CPT'ê şermezar kir. Ehmed wiha domand: "Gelek meh derbas bûn û em tiştekî li ser tenduristiya Rêberê xwe nizanîn. Hemwextî wê, êrîşen dewleta Tîrîk a dagirker ên li dijî herêmî zêde bûn. Ev ısbat dike ku tecrîd bi êrîşan ve girêdayî ye û di çarçoveya siyaseten qirker ên li dijî gelan de pêk têne."

Ciwanan di meşê de bang li CPT'ê kir ku erkîn xwe li hember Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan bîne cih. Bi sedan ciwan, pêkhateyên bajêr, nûnerên partiyan û gaziyê şer tev li xwepêşandanê bûn.

Meş ji Çerxerêya El Sewami ya li taxa Enteriye ya rojhilatê Qamişlo dest pê kir. Beşdaran wêneyêni Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan, alên PKK'ê, Tevgera Ciwanê Şoreşger a Sûriyê hildan.

Meş li çerxerêya Efrîn a li rojhilatê bajêr rawestiya û veguherî çalakiyeke protestoyî. Di çalakiyê de endamî rîveberiya Tevgera Ciwanê Şoreşger a Sûriyê Şîrhat Ehmed axîv û tecrîda li ser Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan û helwesta CPT'ê şermezar kir. Ehmed wiha domand: "Gelek meh derbas bûn û em tiştekî li ser tenduristiya Rêberê xwe nizanîn. Hemwextî wê, êrîşen dewleta Tîrîk a dagirker ên li dijî herêmî zêde bûn. Ev ısbat dike ku tecrîd bi êrîşan ve girêdayî ye û di çarçoveya siyaseten qirker ên li dijî gelan de pêk têne."

Di dawiyê de Ronahî bang li azadîxwazan û gelan kir ku ji bo bidawîkirina tecrîdê û pêkanîna azadiya fizikî ya Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan seferberiya giştî ragihînîn.

anfkurdi.com

Hewramî: Armanca me ji rûpela nû ew e ku em bi hev re rewşa Herêma Kurdistanê diyar bikin

Endamê Polîtburoya Partiya Demokrata Kurdistanê (PDK) Hêmin Hewramî di hevpeyvîneke taybet a bi K24ê re, li ser mijarêni niha yên Herêma Kurdistanê, pêwendiyê YNK û PDKê, çaksaziyên Hikûmeta Herêma Kurdistanê axivî.

Hêmin Hewramî di hevveyvîna xwe de da zanîn: "Partiya Demokrat a Kurdistanê (PDK) di 3 - 6 Mijdara

berê ji sedî 23 vedigeriya Wezareta Darayî, niha ji sedî 43 vedigere Wezareta Darayî û bêyi komkirina bac û risûmatan û bêyi ku ti bacekê zêde bike, dahat birêk xist."

Hemin Hewramî tekez kir: "Eger ne ji çaksaziyên Mesrûr Barzanî bûya, tiştik bi navê qewareya Herêma Kurdistanê nedima."

Di berdewamiyê de got: "Baw-

astengiyên li pêş hilbijartînên giştî, temenê xwe ji bo saleke din dirêj kir û hilbijartina jî ji bo salekê hat paşxistin."

Hewramî got: "Pêwîstiyêne sereke yên hilbijartînen Parlamento Kurdistanê, sererastkirina yasaya komîsyonê, jînûve aktîfîkirina komîsyonê, sererastkirina yasaya hilbijartînan, pêşdaçûna bi tomara dengderan, amadekirina zemîneya hilbijartînan e, lê ji van ti gav jî nehatine avêtin."

Hêmin Hewramî tekez kir: "Tenê PDKê natirse ku biçe nava hilbijartîneke nû û ew niha ji hilbijartînan re amade ne."

Hewramî eşkere kir: "Bila Komîsyona Bilind a Hilbijartîne ya ku piraniya wê ji PDK'ê ne ji nû ve bê aktîfîkirin, qeyda dengdêran a Iraqê bîne, her tiştê ji bo şefafiyê pêwîst be bê kirin, yasaya hilbijartîne were sererastkirin, di sê hefteyan de astengiyên yasayı nemînin, ji bo di destpêka sala bê de yasa were sererastkirin û Serokê Herêma Kurdistanê roja 1'ê Adarê ji bo hilbijartînan diyar bike."

Derbarê kîlgeha gazê ya Kormorê de, Endamê Polîtburoya PDKê destnîşan kir: "Mixabin hinek rayedarên navçeyê daxwaza pişkê jê dîkin, ev mijar bi jêrxaneyê aborî ve girêdayî ye, petrol û gaz milkê Herêma Kurdistanê ye."

Hewramî diyar kir: "Ji sedî 94 ê hinardêkirina petrolê ji Hewlîr û Duhokê tê, eger em gazê bidin santralê elektrîkê dê 1250 megawatt din jî berhemanîna elektrîkê zêde bibe. Ew ên rîgîriyê dîkin ku gaz negîhe santralê elektrîkê, mehane ziyana 90 milyon dollar digîhîn hikûmetê." Endamê Polîtburoya PDKê Hêmin Hewramî herî dawî tekezî li ser wê yekê kir ku PDK ji diyalog û çareserkirina pîrsîrêkan re vekirî ye.

PeyamaKurd

2022an de kongreya xwe ya 14emîn li dar xist. Di kongreyê de serkirdayetiyek nû hilbijart û bîryar da vê kongreyê bike xalake werçxane di pêwendiyê xwe yên bi partiyê siyâsi re û "rûpeleke nû" veke.

Hêmin Hewramî eşkere kir: "Armanca me ji rûpela nû ew e ku em bi hev re rewşa Herêma Kurdistanê diyar bikin û bi hev re nexşerîyekê amade bikin."

Endamê Polîtburoya PDKê destnîşan kir: "500 milyon dolar ji bo Wezareta Darayî tê dayîn û hemû jî ji bo mûcayan tê terxankirin, tevî wê jî pêwîstya hikûmetê bi 620 milyon dolar ji bo mûcayan heye, kîmasya wê jî ji dahata neneftî tê dabînkin."

Herwiha diyar kir: "Birêz Mesrûr Barzanî çendîn çaksaziyên rîşeyî pêk anîne û xerciyê hikûmetê ji 240 milyon dollaran daxistîye 60 milyon dollaran. Her wiha dahata petrolê ku

eriya me bi karkirina hevbeş heye, baweriya me bi birayên mezîn û birayên biçûk nîne, li pêşîya çaksaziyê em wek hev in, divê berpirsyarî ji were hilgirtin, lê mixabin di dahata navxwe ya Silêmaniye de şefafiyek nîne. Hêmin Hewramî da zanîn: "Ji deriyên sînorî yên Hewlîr û Duhokê % 68ê dahatê tê komkirin, lê tenê % 32 ê dahatê ji Silêmaniye tê vegerandin. Serokwezîr Herêma Kurdistanê daxwaza çaksaziyan ji bo zêdekirina dahatê û nehiştina qaçaxçîtiyê kir, ji bo vê yekê jî bîryar hat dayîn ku hêzeke hevbeş a Wezareta Navxwe û Pêşmerge di bin desthilata Cîgirê Serokwezîr de were avakirin. Lê hinek endamên YNK ji me re gotin ku ew hêz nikare derbasî deriyên sînorî yên Silêmaniye bibe."

Herwiha Hêmin Hewramî diyar kir: "Parlamento Kurdistanê ji ber

re vekirî ye.

Xwepêşandanên Jîna Emînî piştî bangan dîsa gur dîbin

Xwepêşandanên li Iranê yên piştî kuştina Jîna (Mahsa) Emînî ku di bin çavdêriya polîsan de hat kuştin, destpê kirin û bi rejeyeke kêm berdewam kirin, piştî banga boykot û grevê li ser medyaya civakî li gelek bajar û zanîngehan dîsa gur bûn.

Li gorî dîmenênu ku li ser torêni civakî hatin weşandin, girseya gel li taxên Ekbatan û Sadabad ên Tehranê kom bû, bi dirûşmeyen li dijî hikûmetê cade li trafikê girtin. Yen li bendên rîwîyan ên Metroya Tehranê jî bi qîrîna dirûşmeyan piştigirî dan xwepêşandan. Li bajarê Meşhedê xwepêşandarîn li kolana qerebalix a Meşhedê agir pêxistin û yên ku li bajarê Kerec ê parêzgeha Elborzê daketin kolanan, bi qîrîna dirûşmeyan demek dirêj meşyan. Li bajarên wekî Arak û Zencanê jî çalakî hatin lidarxistin. 209 mamostayên Zanîngeha Zanistêne Bişîskî ya Şîrazê jî, piştigiriya xwe ji bo xwendekarêne xwepêşander rîgîhandin, daxwazêne weke "berdana bê şert û merc a xwendekarêne girtî, betalkirina bîryarên lijneya dîşîphînê, nehiştina ketina hundîre kampusê ya hêzên ewlehiyê û polîsên bi unîfôrmâ" hatin kirin.

Xwendekarêne zanîngeha Şehîd Behestî ya Tehranê, pankartên bi

Xwendekarêne Fakulteya Zanistêne Civakî ya Zanîngeha Allama Tebtabayî ji di daxuyaniya xwe de diyar kirin, ew piştigiriye didin boykot û grevê.

Di parvekirinê nerazî yên li ser torêni civakî de, banga boykot û grevê Ji bo 3 rojan li welat hate kirin û hin xwendekarêne zanîngehê jî rîgîhandin, ew piştigiriye didin boykotê û rîgîhandin, wan bîryar daye ji sibeha Duşemê ve beşdarî dersê nebin.

mohrkirin. Jîna Emînî ya 22 salî ku di 13ê Ilonê de nexweş ketibû û rakirin nexweşxaneyê, di 16ê Ilonê de li Tehranê ji aliye dewriyeyê Îrşad ên bi navê "Polîsên Exlaqê" ve hatibû binçavkirin, jiyanâ xwe ji dest da û piştî wê protestoyen li dijî hukûmeta welêt gur bûn. Di xwepêşandanên li seranserê welat belav bûn de, bi sedan kesan jiyanâ xwe ji dest dan û zêdeyî 10 hezar kes jî hatin binçavkirin.

PeyamaKurd

Mezlûm Ebdî: Em bi kîfxweşî pêşwazîyê li helwesta NY dîkin

Fermandarê Giştî yê Hêzên Sûriyê Demokratîk (HSD) Mezlûm Ebdî, li ser helwesta redkirina operasyon û êrîşen Tirkîyeyê ya civaka navdewletî ragîhand ku ew bi kîfxweşî

pêşwazî dîkin, lê ji bo bidawîkirina êrîşen Tirkîyeyê li benda gavên pratîk ên çareserîye ne.

Fermandarê Giştî yê HSDê Mezlûm Ebdî li ser hesabê xwe yê Twitterê got ku ew pêşwazîyê li helwesta Neteweyê Yekbûyî ya redkirina operasyona Tirkîyeyê dîkin û got: "Em pê şanaz in ku hevkariya xwe ya navdewletî ya ji bo bihêzkirina aramîyê li herêmên bakur û rojhîlatê Sûriyê dîkin." Herwiha Ebdî da zanîn: "Em hêvî dîkin ku ev helwest bibin gavên pratîk ji bo bidawîkirina êrîşen artêşa Tirkîyê û dîtina çareserîyeke siyasî ya dadwerane ji bo kirîza Sûriyê û pîrsîrêka Kurd."

Hêjâyî bibîrxistinê ye, artêşa Tirkîyê ji 20ê Mijdara 2022an ve êrîşike berfireh a asmanî li ser navçeyê cuda yên Rojavayê Kurdistanê û deverên di bin kontrola HSDê de, dabû destpêkirin ku ligel berdewama topbaranan gefa operasyoneke nû ya bejâhî dixwe.

PeyamaKurd

Kanada, penaberan tevlî artêşa xwe dike

Ji aliye Wezareta Berevaniya Kanadayê ve hat ragîhandin ku bi bîyarekê dê penaberên li Kanadayê, yên xwedî destûra rûniştinê, tevlî artêşê bîn kirin.

Li gorî agahiyênu ku di çapemeniya Kanadayê de hatin ragîhandin, kîmbûna xebatkarêne Hêzên Çekdar ên Kanadayê ku bi bûyerên destdirîjiya zayendî dest pê kiribû û herî dawî jî ji ber bîyarekê derzîlêdanê yên ji ber şewba Covid-19ê hatin girtin, derketiye asta herî jor. Li ser vê mijarê jî ji aliye wezaretê ve hat ragîhandin ku koçberên niştecihêna daîmî niha dikarin serlîdانا tevlîbûna Hêzên Çekdar ên Kanadayê bikin û hat zanîn ku bêyi ew ji hêla leşkerên biyanî ve werin perwerdekirin, dikarin vê tevlîbûnê pêk bîn. Di daxuyaniya ku hat dayîn de hat diyarkirin ku di artêşa Kanadayê de ji bo leşkerên deryayî, asîmanî û bejâyî hîn jî herî kêm 8 hezar leşker kêm in û hat ragîhandin ku hedefa zêdekirina 5 hezar û 900 leşkeren nû ya li artêşê ye û dîroka vê hedefe jî wekî adara 2023yan hat ekerekirin.

PeyamaKurd

Iraq li ser sînorêne xwe sîstema berevaniya hewayî bi cih dike

Hat ragîhandin ku Iraq wê ji Fransayê pergalâ parastina hewayî bikire û li herêmên sînor bi cih bike.

A lîk a r ê Serokê Lijneya Asayîş û Berevaniye ya Parlamentoira Iraqê Mehdi Teqî Amîrlî ragîhand, bîcîhîrîna hêzên federal li ser sînorê Tirkîye û Iranê ji bo serveriya Iraqê gaveke mezîn û girîng e. Amîrlî got: "Hevdîtinêne Serokwezîrê Iraqê û Hikûmeta Herêma Kurdistanê yên li ser vê mijarê girîng bûn."

Amîrlî da zanîn, tê çaverékirin beşêke din a sîstema berevaniya esmanî ya ku Iraqê ji Fransayê Kiriye û eger hat, wê bi danîna wê li navçeyêne sînorî were aktîfîkirin.

Amîrlî herwiha diyar kir ku Iraq dixwaze sîstêmê berevaniye yên pêşketî ji hin welatên din bikire.

PeyamaKurd

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Aa

av

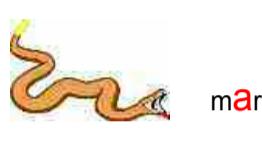

diran

Ev çîye? Ev ave.
Bu nədir? Bu sudur.
Что это? Это вода.
What is it? It is water.

agir

mar

Ev çîye? Ev agire.
Bu nədir? Bu oddur.
Что это? Это огонь..
What is it? It is fire.

çav

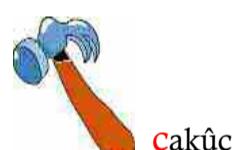

çêlek

Ev çîye? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

çaynîk

çakûç

Ev çîye? Ev çaynîke.
Bu nədir? Bu çaynikdir.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapol.

êleg

hêk

Ev çîye? Ev êlege.
Bu nədir? Bu jiletdir.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

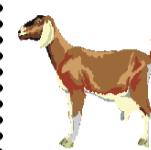
pê

kêr

Ev çîye? Ev pêye.
Bu nədir? Bu ayaqdır.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

Bb

bizin

balon

Ev çîye? Ev bizine.
Bu nədir? Bu keçidir.
Что это? Это коза.
What is it? It is a goat.

bacan

Ev çîye? Ev bacane.
Bu nədir? Bu pomidor.
Что это? Это помидор.
What is it? It is a tomato.

otomobil

Ev çîye? Ev otomobile.
Bu nədir? Bu maşındır.
Что это? Это машина.
What is it? It is a car.

taC

Canî

Ev çîye? Ev taCe.
Bu nədir? Bu tacdır.
Что это? Это корона.
What is it? It is a crown.

cûcik

finCan

Ev çîye# Ev cûcike.
Bu nədir? Bu cücedir.
Что это? Это цыпленок.
What is it? It is a chiken.

Çç

çav

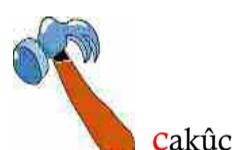

çêlek

Ev çîye? Ev çâleke.
Bu nədir? Bu inəkdir.
Что это? Это корова.
What is it? It is a cow.

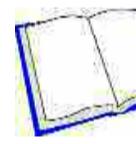
çaynîk

çakûç

Ev çîye? Ev çaynîke.
Bu nədir? Bu çaynikdir.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapot.

Dd

defter

dar

Ev çîye? Ev deftere.
Bu nədir? Bu dəftərdir.
Что это? Это тетрадь.
What is it? It is a copybook.

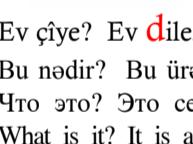

dest

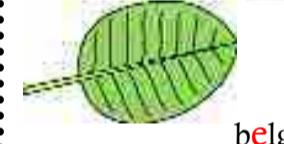
dil

Ev çîye? Ev dest.
Bu nədir? Bu əldir.
Что это? Это ладонь.
What is it? It is a hand.

dil

Ev çîye? Ev dile.
Bu nədir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

belg

elok

Ev çîye? Ev belge.
Bu nədir? Bu yarpaqdır.
Что это? Это лист.
What is it? It is a leaf.

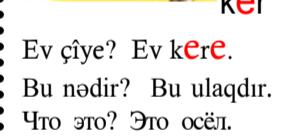

ker

zebeş

Ev çîye? Ev kere.
Bu nədir? Bu ulaqdır.
Что это? Это осёл.
What is it? It is a donkey.

Ev çîye? Ev zebeşe.
Bu nədir? Bu qarpızdır.
Что это? Это арбуз..
What is it? It is a water melon.

Êê

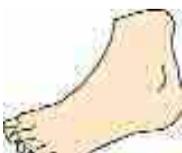

êleg

hêk

Ev çîye? Ev êlege.
Bu nədir? Bu jiletdir.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

pê

kêr

Ev çîye? Ev pêye.
Bu nədir? Bu ayaqdır.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

Ff

fil

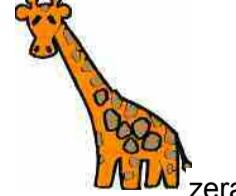

firok

Ev çîye? Ev file.
Bu nədir? Bu fildir.
Что это? Это слон.
What is it? It is an ele-

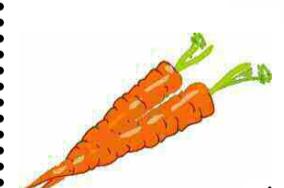

find

zerafe

Ev çîye? Ev fînde.
Bu nədir? Bu şamdır.
Что это? Это свеча.
What is it? It is a candle.

gizér

gêzî

Ev çîye? Ev gizere.
Bu nədir? Bu kökdür.
Что это? Это морковь.
What is it? It is a carot.

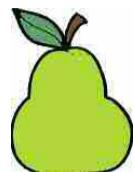
gore

guh

Ev çîye? Ev goreye.
Bu nədir? Bu corabdir.
Что это? Это носки.
What is it? It is a stocking.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

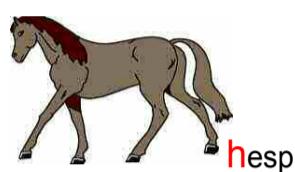
Hh

hirmê

hirç

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nədir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

hesp

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nədir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

hêştir

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nədir? Bu dəvədir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

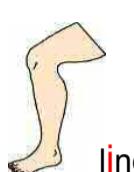
İi

dil

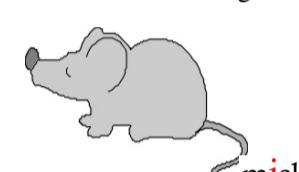
lepik

Ev çîye? Ev dile.
Bu nədir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

lîng

Ev çîye? Ev lînge.
Bu nədir? Bu qıçdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nədir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

Îî

îsot

dîk

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nədir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

gustîl

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nədir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

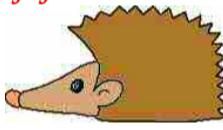

keştî

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nədir? Bu gəmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

Ev çîye? Ev jûjîye.
Bu nədir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

Ev çîye? Ev roje.
Bu nədir? Bu günəşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

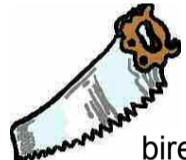
rojname

Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nədir? Bu qəzetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

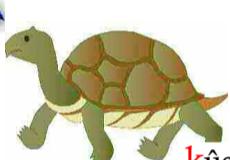
kevjal

Ev çîye? Ev kevjale.
Bu nədir? Bu xərçəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

Kk

birek

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nədir? Bu müşardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

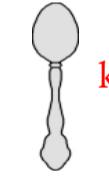
kûsî

Ev çîye? Ev kûsîye.
Bu nədir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

kund

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nədir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is a owl.

kevçî

Ev çîye? Ev kevçye.
Bu nədir? Bu qaşıqdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

Ll

lêv

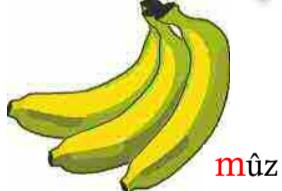

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nədir? Bu dodaqdır.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

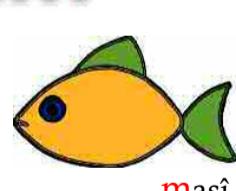
lîmon

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nədir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

Mm

mûz

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nədir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nədir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

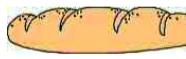

gamêş

meymûn

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nədir? Bu camışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

Nn

nan

Ev çîye? Ev nané.
Bu nədir? Bu çörəkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

trên

Ev çîye? ev trêne.
Bu nədir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nədir? Bu zərrəbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

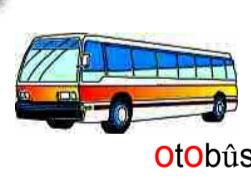
reng

Ev çîye? Ev renge.
Bu nədir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

ode

Ev çîye? Ev Odeye
Bu nədir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

Oo

otobûs

Ev çîye? Ev Odeye
Bu nədir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

sol

Ev çîye? Ev sOle.
Bu nədir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

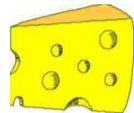

top

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nədir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

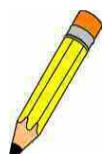
pîvaz

Ev çîye? Ev penîre.
Bu nödir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

Ev çîye? Ev pîvaze.
Bu nödir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is a onion.

perçemek

pêñûs

Ev çîye? Ev perçemek.
Bu nödir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

Ev çîye? Ev pêñûse.
Bu nödir? Bu qoləmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Ss

Ev çîye? Ev Stérke.
Bu nödir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звёзды.
What is it? It is a star.

Ev çîye? Ev sêve.
Bu nödir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çîye? Ev sêvike.
Bu nödir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

Uu

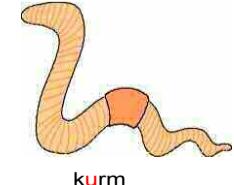
guh

Ev çîye? Ev utîye.
Bu nödir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is a iron.

Ev çîye? Ev guhe.
Bu nödir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is a ear.

gul

kurme

Ev çîye? Ev gule.
Bu nödir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

Ev çîye? Ev kurme.
Bu nödir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

Qq

beq

Ev çîye? Ev beq-e.
Bu nödir? Bu qurbağdır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

qaze

Ev çîye? Ev qaze.
Bu nödir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çîye? Ev meqese.
Bu nödir? Bu qayçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çîye? Ev portqale.
Bu nödir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is a orange.

Rr

şêr

Ev çîye? Ev şêre.
Bu nödir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrişk

Ev çîye? Ev kêwrişke.
Bu nödir? Bu doşandır.
Что это? Это зайц.

rovî

Ev çîye? Ev tîre.
Bu nödir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is a arrow.

ŞŞ

şûr

Ev çîye? Ev şûre.
Bu nödir? Bu qılınçdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çîye? Ev şeye.
Bu nödir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок..
What is it? It is a comb.

şîr

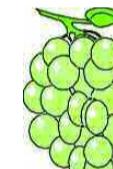
Ev çîye? Ev şîre.
Bu nödir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çîye? Ev şûşeye.
Bu nödir? Bu şüşödir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

Tt

tîr

Ev çîye? Ev tirîye.
Bu nödir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

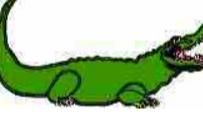
tûti

Ev çîye? Ev tûtiye.
Bu nödir? Bu tutuquşudur.
Что это? Это попугай..
What is it? It is a parrot.

pirtük

Ev çîye? Ev pirtûke.
Bu nödir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsah

Ev çîye? Ev tîmsahe.
Bu nödir? Bu timsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

ÛÛ

bilûr

Ev çîye? Ev bilûre.
Bu nödir? Bu tütökdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çîye? Ev brûske.
Bu nödir? Bu ildirimdir.
Что это? Это молния
What is it? It is a lightinigi.

çûk

Ev çîye? Ev çûke.
Bu nödir? Bu quşdur.
Что это? Это птица
What is it? It is a sparrow.

dupišk

Ev çîye? ev dupiške.
Bu nödir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион
What is it? It is a skarpión.

Vv

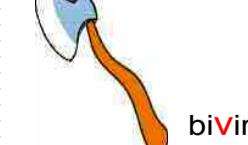
cav

Ev çîye? Ev cav-e.
Bu nödir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is a eye.

keVok

Ev çîye? Ev keVoke.
Bu nödir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

bivir

Ev çîye? Ev bivire.
Bu nödir? Bu baltadır
Что это? Это топор.
What is it? It is a axe.

berçaVik

Ev çîye? Ev berçaVike.
Bu nödir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки
What is it? It is glass.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABƏYA BI FERHENG

Ww

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nödir? Bu ökdökdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

Ev çîye? Ev wêne.
Bu nödir? Bu şekildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

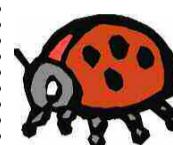

Ev çîye? Ev ewre.
Bu nödir? Bu buluddur.
Что это? Это туча
What is it? It is a cloud.

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nödir? Bu kæklikdir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

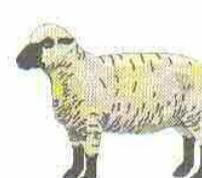
Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nödir? Bu arabüzəndir.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nödir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nödir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nödir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nödir? Bu xiyardır.
Что это? Это огурец.
What is it? It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nödir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

yek

Ev çîye? Ev yeke.
Bu nödir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nödir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nödir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nödir? Bu zengendir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nödir? Bu vedrədir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nödir? Bu iynədir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABƏ

N b/s	KURDİ		Azerî
	ya bi tipêñ latinî	ya bi tipêñ kirîñî	Latinî
1	Aa	Aa	Aa
2	Bb	Бб	Bb
3	Cc	Щщ	Cc
4	Çç	Чч	Çç
5	Dd	Дд	Dd
6	Êê	Ее	Ee
7	Ee	Яя	Өө
8	Ff	Фф	Ff
9	Gg	Гг	Gg
10	Hh	Нн	Hh
11	Îî	Ии	Ii
12	Ii	Ьъ	Iı
13	Jj	Жж	Jj
14	Kk	Кк	Kk
15	Ll	Лл	Ll
16	Mm	Мм	Mm
17	Nn	Нн	Nn
18	Oo	Оо	Oo
19	Pp	Пп	Pp
20	Qq	Qq	-
21	Rr	Рр	Rr
22	Ss	Сс	Ss
23	Şş	Шш	Şş
24	Tt	Тт	Tt
25	Ûû	Үү	Uu
26	Uu	Юю	Üü
27	Vv	Вв	Vv
28	Ww	Ww	-
29	Xx	Xx	Xx
30	Yy	Йй	Yy
31	Zz	Зз	Zz

DIKARI BIXWINI

Канада расширила санкционные списки по Ирану

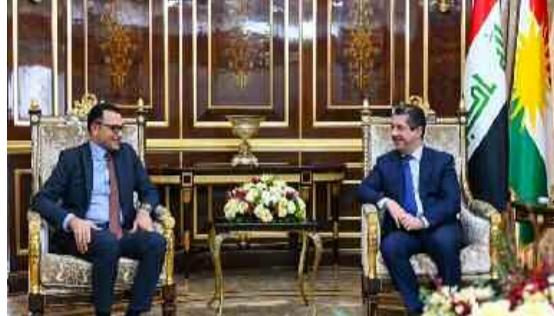
Власти Канады добавили в санкционные списки по Ирану еще четыре физических лица и пять организаций. Об этом в пятницу говорится в заявлении главы канадского МИД Мелани Жоли. Министр уточнила, что рестрикции вводятся в связи с имеющими место, по мнению Оттавы, нарушениями прав человека в Иране. "В связи с этим мы вводим санкции еще в отношении четырех иранских физических и пяти юридических лиц", - сказала Жоли.

В частности, в список добавлены командующий силами специального назначения страны Хасан Карами, информационное агентство Джаван, а также компания Safiran Airport Services, которая, по мнению Канады, причастна к отправке иранских беспилотников в РФ.

Ранее Канада на фоне протестов в Иране внесла в экономические санкционные списки десятки физических и юридических лиц Ирана, в том числе членов Корпуса стражей исламской революции (элитные части ВС Ирана). Кроме того, под канадские санкции подпадали компании Shahed Aviation Industries и Qods Aviation Industries, которые производят беспилотные летательные аппараты "Шахед" и "Мохаджер-6". Оттава утверждает, что данные компании могут быть причастны к поставкам своей продукции России для использования в конфликте на Украине.

Посол: Турция надеется на расширение отношений с Курдистаном

4 декабря премьер-министр Курдистана Масрур Барзани принял нового Генерального консула Турции в Эрбите Мемета Мевлюта Якута, чтобы

обсудить двусторонние отношения между Эрбилем и Анкарой. Во время встречи премьер-министр Барзани поздравил недавно назначенного Генерального консула со вступлением в должность, а турецкий Генеральный консул подтвердил готовность своей страны расширять связи с Курдистаном во всех областях, особенно в сфере торговли и инвестиций.

kurdistan.ru

В США выступают против проведения Турцией операций на северо-западе Сирии

Администрация Соединенных Штатов информировала турецкие власти о том, что выступает против проведения на северо-западе Сирии военных операций, которые подвергают опасности мирных жителей и американских военнослужащих, сражающихся с боевиками террористической группировки "Исламское государство" (ИГ, запрещена в РФ). Об

этом сообщил в среду на регулярном брифинге для журналистов координатор по стратегическим коммуникациям в Совете национальной безопасности (СНБ) Белого дома Джон Кирби.

"Мы публично и в частном порядке заявляли Турции, что не хотим, чтобы на северо-западе Сирии проводились военные операции, которые подвергнут гражданское население, наших военнослужащих в Сирии, нашу коалицию по борьбе с ИГ большему риску, чем тот, которому они уже подвергаются. Мы очень четко и последовательно заявляем об этом. Мы признаем, и я говорил об этом раньше, что Турция имеет право защищать себя, особенно от террористических атак. Мы признаем угрозу, которой подвергается турецкий народ, но мы не считаем, что идея военных операций на северо-западе Сирии является лучшим способом борьбы с этой угрозой", - сказал представитель СНБ.

Президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган ранее заявлял о планах проведения наземной операции на севере Сирии вслед за воздушной, начатой 20 ноября. По сообщениям турецких СМИ, подразделения турецкой армии, дислоцированные в приграничных с Сирией районах, завершили подготовку к наземной операции и ждут приказа для ее начала.

Турция в ночь на 20 ноября провела на севере Ирака и Сирии воздушную операцию, в которой было задействовано свыше 50 самолетов и 20 беспилотников. Удары наносились по местам базирования запрещенной в Турции Рабочей партии Курдистана (РПК). Турецкие власти возложили на РПК и сирийских курдов ответственность за теракт 13 ноября в Стамбуле, который унес жизни шести человек.

kurdistan.ru

Премьер-министр Барзани о запуске портала электронных закупок

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани приветствовал запуск первого портала электронных закупок Регионального правительства Курдистана (КРГ), стартовавший 4 декабря и предназначенный для обеспечения прозрачности государственных финансов.

"Я приветствую сегодняшний запуск первого портала электронных закупок в КРГ, обеспечивающего прозрачность и подотчетность государственных тендеров таким образом, чтобы повысить эффективность государственных финансов, поддерживать появление малого и среднего бизнеса и позволить нам создавать новые отрасли для ускорения нашей про-

грамма реформ", — говорится в заявлении премьер-министра Барзани.

"Я рад, что Министерство планирования уже начало обновлять существующее положение о закуп-

ках и обучило подрядчиков работе с новым порталом. В течение следующих нескольких недель система будет внедрена во всех государственных ведомствах".

Премьер-министр отметил, что сервис позволит всему правительству получить доступ к данным и повысить прозрачность товаров, а также услуг, доступных в частном секторе.

"Я также хочу отметить постоянную поддержку со стороны Корейского агентства по международному сотрудничеству (KOICA) в их многолетних усилиях по увеличению потенциала в государственном секторе КРГ", — заключил премьер-министр.

kurdistan.ru

В Сирии возобновилось американо-курдское патрулирование: Турция не помеха?

Коалиция под руководством США возобновила регулярное патрулирование в удерживаемых курдами районах на северо-востоке Сирии после предыдущих авиаударов Турции. Об этом сообщает AFP 2 декабря со ссылкой на курдский военный источник.

Количество патрулей было сокращено после турецких ударов, начавшихся 20 ноября в контролируемых курдами районах Сирии и Ирака в ответ на теракт в Стамбуле, ответственность за который Анкара возложила на курдские группировки. Курды свою ответственность отрицают.

По данным корреспондента AFP, два патруля из четырех автомобилей с флагами США выехали отдельно с базы в Рмейлане в провинции Хасеке. Автомобиль, принадлежащий возглавляемым курдами Сирийским демократическим силам (СДС), сопровождал каждую колонну, которая двигалась в разных направлениях к границам Сирии. "Международная коалиция в сотрудничестве с Сирийскими демократическими силами возобновила свое обычное патрулирование на северо-востоке Сирии после сокращения из-за турецких ударов в этом районе", — сообщил

AFP курдский военный источник на условиях анонимности.

Обычные 20 еженедельных патрулей сократились до пяти или шести после турецких ударов, которые, по словам Анкары, нанесли с помощью самолетов и беспилотников. Курдским сирийским силам "необходимо сосредоточиться на отражении турецких угроз и защите своих территорий", — сказал курдский военный источник. Турция заявила, что нанесла удары по целям сирийских курдских Отрядов народной самообороны (YPG), входящих в состав "Сирийских демократических сил" (СДС), которые Анкара считает ответвлением Рабочей партии Курдистана (РПК). Турция признает РПК террористической группировкой.

Сирийская обсерватория по правам человека сообщила, что патрули также были замечены на юге провинции Дейр-эз-Зор.

Турция ранее пригрозила провести наземную операцию в полуавтономных зонах сирийских курдов, в связи с чем министр обороны США Ллойд Остин выразил "решительное несогласие" в телефонном разговоре с Хулуси Акаром, министром обороны Турции.

Ранее координатор по стратегическим коммуникациям в Совете национальной безопасности (СНБ) Белого дома Джон Кирби отметил, что США считают, что Турция имеет право защищать себя от террористических нападений, однако не хотят проведения Анкарой каких-либо операций на территории Сирии, которые могли бы поставить под угрозу гражданское население, а также находящиеся там американские войска.

Курдские силы предупредили, что турецкое вторжение поставит под угрозу борьбу с ИГИЛ (организация запрещена в РФ).

Примечательно, что министр иностранных дел Ирана Хоссейн Амир Абдоллахиян также предупредил своего турецкого коллегу Мевлюта Чавушоглу не начинать наземную операцию на севере Сирии, так как подобные шаги приведут к большей дестабилизации обстановки в стране.

В то же время, как заявила официальный представитель МИД России Мария Захарова, США поддерживают "сепаратистские настроения" некоторых лидеров "сирийских курдов" и открыто проводят линию на отделение этих территорий от остальной страны.

kurdistan.ru

В Иране могут заблокировать банковские счета женщин, не носящих хиджаб

Власти Ирана могут начать блокировать банковские счета иранок, не носящих хиджаб, передает агентство Donya-ye Eqtesad со ссылкой на члена комитета по культуре парламента Ирана Хосейна Джалали. "Изменение подхода к приглашению соблюдать ношение хиджаба означает возможность уведомления лиц, не носящих хиджаб, в форме замечания, отправляемого в смс, о том, что "вы не соблюдали ношение хиджаба, постарайтесь проявить уважение к закону". После замечания наступает этап предупреждения, затем третий этап, на котором возможна блокировка банковского счета лица, не носящего хиджаб", — передает слова Джалали агентство.

Кроме того, Джалали указал на

прямую связь между нарастанием беспорядков в стране и увеличением числа хулиганов и женщин, не носящих хиджаб. Таким образом, по мнению члена комитета по культуре, с прекращением беспорядков снижаются показатели и по двум другим факторам.

По словам Джалали, через пару недель беспорядки закончатся, и "платки вновь будут покрывать головы иранок".

kurdistan.ru

Масур Барзани: Научное развитие – главный приоритет КРГ

Развитие научного сектора является одним из главных приоритетов Регионального правительства Курдистана (КРГ).

дамента Британского международного университета в Эрбите.

Премьер-министр выразилbla-

ства Курдистана (КРГ). Об этом 8 декабря заявил в премьер-министре Масур Барзани, выступая на церемонии закладки фун-

дарность инвесторам, послу Великобритании в Багдаде и Генеральному консулу Великобритании в Эрбите за их вклад в этот проект.

Он также поблагодарил "всех высокопоставленных должностных лиц, с которыми мы встретились в Лондоне и которые с энтузиазмом относились к реализации этого проекта", а также поблагодарил министерство высшего образования КРГ за его "ключевую роль" в реализации этого проекта.

Кроме того, премьер-министр Барзани отметил, что будут продолжены усилия по улучшению общей ситуации в Курдистане, особенно в отношении вопросов, стоящих между Эрбилем и Багдадом. Он подтвердил, что делегация КРГ продолжит свои визиты в Багдад до тех пор, пока не решит все споры с федеральным правительством. "Мы будем защищать все права и потребности нашего народа, не ставя под угрозу наши конституционные права", сказал премьер.

[kurdistan.ru](#)

Ирак усилит меры безопасности на границе с Ираном и Турцией

Через несколько дней после своего визита в Иран премьер-министр Ирака Мохаммад Шиаас-Судани приказал военным усилить меры безопасности вдоль границ с Ираном и Турцией. Об этом сообщает новостное агентство Asharq Al-Awsat 5 декабря.

Официальный

иракский

У нас хорошие отношения... и мы стремимся развивать их таким образом, чтобы это служило интересам Ирака и всех его соседей".

Генерал-майор в отставке Имад Алу, директор иракского Центра по вопросам безопасности и стратегическим исследованиям отметил:

источник сообщил, что безопасность границ была "одним из наиболее важных вопросов, которые ас-Судани обсуждал с иранскими официальными лицами". Пресс-секретарь главнокомандующего вооруженными силами генерал-майор Яхья Расул отметил, что вооруженные силы получили приказ удерживать границы с Турцией и Ираном, чтобы положить конец нарушениям и столкновениям. Во время пресс-конференции в Багдаде Расул добавил, что премьер-министр приказал вооруженным силам предоставить пограничному командованию оружие, технику и человеческие ресурсы для обеспечения надлежащего содержания границ.

"Ирак отказывается от того, чтобы его земля использовалась для нападения на любую соседнюю страну, — подчеркнул он. —

"...этот регион с 2003 года страдает от отсутствия пограничных застав, которые необходимы для отслеживания нарушений и проникновения контрабандистов или любых групп, которые могут угрожать безопасности и стабильности между соседними странами... Присутствие этих сил необходимо для устранения любых оправданий или предлогов со стороны соседних стран, таких как Турция и Иран, для проникновения через границы Ирака", — добавил он, осудив нападения как нарушения международного права и суверенитета Ирака.

Турецкие вооруженные силы проводят трансграничные операции не только в Сирии, но и в Ираке, в частности, операции "Коготь-Тигр" и "Коготь-Орел". Позиция Анкары заключается в том, что на севере Ирака базируются бойцы Рабочей партии

Курдистана (РПК), которая рассматривается в Турции в качестве террористической организации. В июле 2022 года удары турецких ВС по иракской провинции Дахук привели к гибели и ранению мирных жителей, в том числе, туристов. Летом лидер влиятельного в Ираке шиитского садристского движения Муктада ас-Садр предложил 4 шага по борьбе с Турцией на фоне турецких ударов по иракской территории, приведших к гибели мирных иракцев.

Накал антитурецких настроений в Ираке и вовсе привел к призывам сжечь посольство Анкары в Багдаде. Генеральный секретарь Лиги арабских государств Ахмед Абульгейт ранее неоднократно обвинял Турцию в нарушении суверенитета Ирака по причине ряда трансграничных операций на севере страны.

Как сообщало EADaily, турецкая военная база, расположенная в провинции Найнава на севере Ирака, подверглась ракетному обстрелу со стороны города Мосул. После новой серии ударов Сухопутных войск КСИР по базам "террористических и сепаратистских группировок" на севере Ирака бригадный генерал Мохаммад Пакпур заявил, что такие удары будут продолжаться до тех пор, пока не будут устранены "все угрозы и не будут разоружены террористы".

По мнению спецпредставителя президента России по Сирии Александра Лаврентьева, активизация деятельности курдов против Ирана и сирийских курдов против Турции происходит не просто так. "За этим, наверное, стоит какой-то опытный дирижер... скорее всего, за этим стоят Соединенные Штаты. Потому что США оказывают поддержку и иранским курдам, настраивая их на протесты", — указал Лаврентьев.

Президент Курдистана и новый Генеральный консул Нидерландов обсудили укрепление связей

4 декабря президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани принял недавно назначенного Генерального консула Нидерландов в Эрби-

ле Жако Беренду, обсудив возможности укрепления и расширения связей.

Поздравив Генерального консула со вступлением в должность, курдский лидер заявил о своей полной поддержке его миссии в Курдистане. Президент также выразил признательность Курдистана Нидерландам за постоянную поддержку курдского региона во время войны против "Исламского государства" (ИГ). Стороны заявили о взаимной готовности расширять и улучшать связи своих стран во всех областях, особенно в сельском хозяйстве. [kurdistan.ru](#)

Взрыв в сирийском Камышлы: один человек получил ранения

В понедельник, 5 декабря, в городе Камышлы на северо-востоке Сирии произошел взрыв автомобиля, в результате чего один человек получил ранения.

Сообщается, что автомобиль принадлежал местному Управлению образования Автономной администрации Северной и Восточной Сирии. Водитель автомобиля получил тяжелые ранения.

Пока неясно, был ли взрыв результатом заложенной в автомобиль взрывчатки, или следствием атаки беспилотника.

В последнее время турецкие военные активизировали свои операции против курдских сил на северо-востоке Сирии, используя беспилотники и артиллерию. В результате уже десятки человек погибли и получили ранения, в том числе высокопоставленные командиры курдских сирийских сил. [kurdistan.ru](#)

Иран: смертная казнь за "ведение войны против бога"

В Иране исполнили первый смертный приговор в отношении участника антиправительственных протестов, им стал Мохсен Шекари. Он казни через повешение сообщил информационный орган судебной власти режима.

Шекари обвиняли в вооружённом нападении на сотрудников сил безопасности и блокировании дорожного движения в Тегеране. Эти предполагаемые преступления квалифицировались как "мохаребех" – т.е. "ведение войны против Бога".

Смертный приговор был вынесен 1 ноября, апелляция была отклонена верховным судом исламской республики.

Директор базирующейся в Осло НКО Iran Human Rights осудил "показательный процесс" и призвал к жесткой реакции со стороны международного сообщества. По данным Amnesty International, смертная казнь грозит еще 28 задержанным демонстрантам. [kurdistan.ru](#)

ДИПЛОМАТ

№ 45 (509) 01-07 декабря 2022-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент Курдистана и посол Швеции обсудили иностранные инвестиции

Президент Курдистана Нечирван Барзани 6 декабря принял нового посла Швеции в Ираке Джессику Свардстрём, чтобы обсудить различные темы, в том числе иностранные инвестиции в регионе. Во время встречи курдский президент тепло поздравил нового посла Швеции с ее назначением, подтвердив поддержку Курдистана ее миссии.

Офис президента сообщил, что стороны обсуждали развитие отношений Швеции с Ираком и курдским регионом, подчеркнув необходимость совместного сотрудничества, а также

Согласно заявлению, они также обменялись мнениями о войне с терроризмом в

ВПЛ, размещенных в Курдистане, и влияние изменения климата.

kurdistan.ru

Ираке и регионе в целом.

Шведский посол также встретилась с премьер-министром Курдистана Масруром Барзани, с которым обсудила развитие двусторонних отношений и отношения между Региональным правительством Курдистана (КРГ) и федеральным правительством, подчеркнув важность решения остающихся между сторонами проблем на основе конституции Ирака.

В ходе встречи также обсуждались положение беженцев и

Министр юстиции Турции: Выдача Швецией "террориста" из РПК — это только начало

Министр юстиции Турции Бекир Боздаг заявил, что экстрадиция Швецией члена признанной в Турции террористической организацией Рабочей партии Курдистана (РПК) в конце прошлой недели является лишь "началом". Об этом сегодня, 6 декабря, сообщает агентство Anadolu.

"Экстрадиция террориста, принадлежащего к РПК, — это начало, демонстрирующее искренность [Швеции]... Мы надеемся, что другие последуют этому примеру", — сказал Боздаг.

Депортированный Махмут Тат предстал перед судом по прибытии и был заключен в тюрьму в Стамбуле. Приговоренный к 6 годам и 10 месяцам тюремного заключения за членство в РПК в Турции Тат бежал в Швецию в 2015 году, но его прошение о предоставлении убежища было отклонено. РПК классифицируется Турцией, Европейским Союзом и другими странами как террористическая группировка.

С мая Турция блокирует заявки Швеции и Финляндии на вступление в НАТО и требует, чтобы страны Северной Европы выдали сторонников курдских "террористических" движений и сторонников движения Фетхуллаха Гюлена — турецкого проповедника, являвшегося близким соратником Реджепа Тайипа Эрдогана. Гюлена, ставшего впоследствии непримиримым противником Эрдогана, обвиняют в организации неудавшейся попытки государственного переворота в Турции в 2016 году. Как член НАТО, Турция имеет право наложить вето на заявки на членство в организации.

Стоит отметить, что интенсивность переговоров о членстве Стокгольма в НАТО снизилась после недавнего формирования нового правительства Швеции. В конце ноября министр иностранных дел Турции Мевлют Чавушоглу заявил, что две страны Северной Европы предприняли "позитивные шаги", но добавил, что Анкаре "нужно увидеть конкретные результаты".

Как сообщало EADaily, членство Швеции и Финляндии в НАТО ратифицировали все страны Североатлантического альянса, кроме Турции и Венгрии. Однако премьер-министр Польши Матеуш Моравецкий сообщил, что венгерский лидер Виктор Орбан дал обещание ратифицировать вступление Стокгольма и Хельсинки в НАТО в 2023 году. Турция же связывает данный вопрос с выполнением двумя скандальными странами условий соглашения, заключенного на саммите НАТО в Мадриде, предполагающем активное сотрудничество Анкары, Стокгольма и Хельсинки по антитеррористической линии: Эрдоган настаивает на безапелляционной выдаче турецкой стороне членов РПК, проживающих в Швеции и Финляндии.

kurdistan.ru

Верховный аятолла Ирака и представитель UNAOC обсудили вопросы мирного сосуществования

Верховный шиитский аятолла Ирака Али ас-Систани 7 декабря принял Высокого представителя Альянса цивилизаций Организации Объединенных Наций (UNAOC) Мигеля Моратиноса, прибывшего в сопровождении специального представителя Генерального секретаря ООН по Ираку Джанин Хенин-Пласшерт.

В пресс-релизе МООНСИ сообщается, что во время встречи Моратинос "восхвалил мудрость и сострадание" Систани, и заявил, что был "глубоко тронут" его последовательными призывами к взаимному уважению и единству во имя поддержки разнообразия и мирного сосуществования в стране. Вспомнив о визите Папы Франциска в

марте 2021 года, стороны обменялись мнениями о "важности межрелигиозного и внутристороннего диалога, который лежит в основе мандата UNAOC". На встрече Мигель Моратинос представил "План действий Организации Объединенных Наций по охране религиозных объектов: в единстве и солидарности для безопасного и мирного богослужения", который был разработан в 2019 году после терактов в Крайстчерче в Новой Зеландии.

План действий — это всемирный призыв сплотиться вокруг самых основных принципов гуманности, сострадания и терпимости в усилиях по обеспечению того, чтобы люди могли исповедовать свою веру и мирно соблюдать свои ритуалы.

kurdistan.ru

TESİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:
TAHİR SÜLEYMAN
İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:
TAHİR SİLÈMAN
УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
ТАХИР СУЛЕЙМАН
Tel: +994 50 352-33-18
+994 55 202-73-53

Xüsusi müxbir:
Tariyel Cəlil
Региональный корреспондент:
Усуб Тейфур
Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə
S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17
Navnisan: Bakû Az1040, soqaq
S.Mêhmandarov xani 25, mal-17
Адрес: Баку Az1040, улица
С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzeti bilgisayar
mərkəzində yığılıb səhifələnib və
"Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.
e-mail: hewler@mail.ru
Şəhadətnamə: NFŞ 005004966
BUSB-un Sabunçu rayon filialı
VÖEN 1800061582
H/h 438010000
Sifariş: 1500